

Visie op land- en tuinbouw LTO Noord afdeling West-Friesland 2030

Samenvatting



Koninklijke
Nederlandse
Fruittelers
Organisatie



Deze visie is mede tot stand gekomen door financiële bijdragen van de volgende bedrijven en organisaties: Rabobank, Ondernemersfonds Enkhuzen, Ondernemersfonds Medemblik, Friesland Campina, NFO, KAVB, Glastuinbouw Nederland, Vertify, WEA, ENZA en Cornelius & de Wit

COLOFON

West-Friesland in 2030, september 2024

Opdrachtgever LTO Noord-afdeling West-Friesland - www.ltonoord.nl/afdeling/west-friesland

Opdrachtnemer LMI Noord-Holland, Evert Lassche, Wognum - www.lmi-noord-holland.nl

Voorwoord

Voor u ligt de visie van LTO Noord afdeling West-Friesland op de ontwikkeling van de West-Friese agribusiness tot 2030. De visie is ontwikkeld samen met een projectgroep en vertegenwoordigers uit de verschillende agrarische sectoren, zowel uit de primaire sectoren als de aanverwante bedrijvigheid.

De agribusiness van West-Friesland is één van de belangrijkste economische pijlers. Het gebied is in vele opzichten uniek. De kracht schuilt in de diversiteit en onderlinge samenwerking. Denk aan de bollenteelt en -broeierij, melkveehouderij, plantenveredeling en zaadtechnologie, glastuinbouw, vollegrondsgroenteteelt, fruitteelt en de diverse soorten bedrijven hieromheen. De ene sector floreert bij de ontwikkelingen in andere sectoren. De primaire land- en tuinbouw en de aanverwante bedrijvigheid zijn wederzijds afhankelijk.

Ondanks de vele gezichten komen de belangen van de verschillende sectoren dan ook op vele gebieden overeen. Daarom heeft LTO Noord-afdeling West-Friesland een intersectorale visie ontwikkeld.

LTO Noord West-Friesland zal zich inzetten om het voor u liggende toekomstbeeld 2030 te verwezenlijken aan de hand van de genoemde speerpunten. Wij zijn ons er echter van bewust dat wij dit niet alleen kunnen. Wij hebben hiervoor de inzet en medewerking van veel organisaties en partijen nodig. Wij spreken het vertrouwen uit dat de zeven West-Friese gemeenten, waterschap HHNK en de provincie Noord-Holland zich samen met ons zullen inzetten voor een perspectiefvolle toekomst van de agribusiness in West-Friesland.

Ik wil iedereen bedanken die heeft bijgedragen aan het tot stand komen van de visie: de projectgroep die heeft zorggedragen voor een korte voorverkenning, de vertegenwoordigers uit de sectoren en de leden die de enquête hebben ingevuld.

Tevens wil ik u, namens LTO Noord West-Friesland, bij voorbaat danken voor uw interesse en we vertrouwen op uw inzet en medewerking bij het realiseren van het geschetste toekomstbeeld.

Trude Buysman
Voorzitter



Inhoudsopgave

Voorwoord	3		
Inhoudsopgave	4		
Wie zijn wij - Ondernemers van Nature	6		
Enquête onder de leden	7		
Waar staan wij nu?	8		
West-Friesland verweven met Noord-Holland Noord	11		
Ontwikkelingen om ons heen	12		
Mondiaal	12		
Nederland & Europa	13		
Regionaal	13		
Bijdrage sector aan kwaliteit leven in de regio	14		
Eerlijke prijs voor de producten	16		
Focus op de rol van eten bij preventie en gezondheid	16		
Eten is leven, gezelligheid en vieren	16		
Verwaarden West-Fries product	17		
Aanbod van de sector aan de regio	17		
Visie op 2030	18		
Hoge druk op landbouwgrond	18		
Veredeling en nieuwe gewassen worden belangrijker	19		
Regelgeving en maatschappelijke druk nemen toe	19		
Veranderend energiesysteem	20		
Arbeid als kritieke factor	20		
Innovatie en data belangrijker voor bedrijfsvoering	20		
Thema's	22		
Ruimte voor ontwikkeling	22		
Economische verbreding in het buitengebied	24		
Gezonde bodem & water (inclusief plantgezondheid/gewasbescherming)	26		
Watervoorziening	27		
Gewasbescherming	27		
Beheerder van natuur en landschap (inclusief flora & fauna)	28		
Infrastructuur	29		
Verbeteren landbouwstructuur	29		
		Digitale infrastructuur	29
		Klimaat & energie	30
		Klimaat	30
		Energie	31
		Boer, burger en maatschappij (inclusief MFL, bio, streekproducten)	32
		Sterk ondernemerschap (incl. personeel, opvolging en financiering)	33
		Huisvesting personeel	35
		Leven Lang Ontwikkelen	36
		Financiering	36
		Overname	37
		Meer samenwerkingsverbanden	37
		Kennis & innovatie (inclusief precisielandbouw)	38
		Specifieke aandachtspunten in sectoren	40
		Kenmerkende wisselteelten	41
		Open teelten	41
		Vollegroondsgroente	42
		Bollenteelt en -broeierij	46
		Fruitteelt	48
		Zaad- en plantenveredeling	50
		Glastuinbouw	52
		(Melk)veehouderij	55
		Aanverwante bedrijvigheid	58
		Multifunctioneel	59
		Uitvoeringslijnen met speerpunten	60
		Versterken ruimtelijke ontwikkelingen	60
		Versterken imago en positionering	62
		Innovaties in de praktijk brengen	63
		Toekomstbestendige arbeidsmarkt	64
		Voldoende schoon water	65
		Overige speerpunten	65
		Deelnemers vanuit projectgroep en sectoren	67
		Achtergrondinformatie en documenten	67
		Bijlage: Uitkomsten enquête onder de leden	69

Wie zijn wij - Ondernemers van Nature

Het begint bij de boer en de tuinder, bij de kweker en de teler. Bij de agrarisch ondernemer die voor dag en dauw aan de slag gaat en 365 dagen per jaar met het bedrijf bezig is. Het is een manier van leven dat aan verandering onderhevig is, een erfenis van de generaties die ons voorgingen en die we achterlaten bij de generaties na ons. Een sector die fantastische kansen biedt én onder druk staat. De motivatie van onze leden is wat onze vereniging drijft. De verantwoordelijkheid die onze leden voelen, voor goed eten, mooi groen en sterk ondernemerschap, rust ook op LTO Noord West-Friesland als organisatie. De identiteit van onze boeren en tuinders vormt de identiteit van de belangenbehartiging. Met ondernemers in verschillende sectoren, met ieder hun eigen ideeën over de toekomst blinkt onze vereniging uit in diversiteit. Maar de verbondenheid is groot. Het gevoel van 'samen sterk' verbindt ons.

Boeren en tuinders hebben passie voor hun vak, de manier van leven. Men geniet van het ondernemerschap en de vrijheid die daarbij hoort. En tegelijkertijd ook van de structuur: van de seizoenen, van het werken met dieren en planten die afhankelijk zijn van de zorg van de ondernemer. Werken in en met de natuur, dat is waarvoor onze leden voor dag en dauw opstaan. Boeren en tuinders zijn ook gemotiveerd vanuit hun verbondenheid met de samenleving. Elke dag weer werken aan goed, lekker en gezond eten. Met bloemen en planten brengen wij gezondheid en geluk. Maar ook het mooie groen in de tuin, de straat en het landschap komt voort uit onze sector. Onze leden zijn trots op hun bedrijven. Het zijn veelal gezinsbedrijven waar zelf de kost wordt verdiend en de volgende generatie centraal staat. Onze boeren en tuinders bouwen letterlijk op het werk van hun ouders en grootouders, om het aan hun kinderen door te kunnen geven.

De kracht van de agribusiness in West-Friesland is de diversiteit en het innovatievermogen; vele verschillende primaire sectoren én aanverwante bedrijvigheid in vele verschillende verschijningsvormen spelen ieder voor zich een grote rol in de agribusiness van Nederland, van Europa én van de wereld. Bollenteelt en-broeierij, melkveehouderij, glastuinbouw, vollegrondsgroenteteelt en fruitteelt in het gebied zijn sterke primaire agrarische sectoren. Daarnaast is de plantenveredeling en zaadtechnologie één van de krachtigste motoren van de agribusiness in West-Friesland.

Ondernemen betekent vooral kansen zien. Ook in een periode van onzekerheid en polarisatie kijken onze leden vooruit. Er is niet één weg die voor iedereen juist is. Ieder ziet zijn eigen kansen. We moeten niet vergeten dat we op een hele goede plek zitten als regio West-Friesland. Een goed gematigd klimaat, een strategische locatie. En goede ondernemers. Dé plek om voedsel te verbouwen en zeer geschikt voor sierteelt. Wij hebben de gronden om een toekomst op te bouwen. Een vruchtbaar gebied, waar we met weinig input een enorme productie leveren met een hoge kwaliteit.

Enquête onder de leden

Het beeld van wie we zijn en hoe we denken komt ook voort uit de enquête onder de leden in West-Friesland. De resultaten uit deze enquête hebben we gebruikt in de uitwerking van de visie van de thema's en sectoren.

Meer dan 15% van de leden heeft de enquête ingevuld en deze is daarmee representatief. Ook veel jongere ondernemers hebben de enquête ingevuld. De leeftijdsverdeling van de deelnemers is als volgt:

- < 35 jaar - 20% deelname
- tussen 35-45 - 11,5% deelname
- tussen de 45-50 - 25% deelname
- > 55 jaar - 43,5% deelname

Het aantal deelnemers aan de enquête komen ook overeen met verhouding van de voorkomende en omvang van de sectoren in het gebied.

Uit de enquête blijkt dat de meeste bedrijven gaan voor voortzetten van de huidige bedrijfsvoering, schaalvergroting en specialisatie.

De grootste belemmeringen voor de bedrijfsvoering zijn o.a. een onbetrouwbare en onvoorspelbare overheid, beschikbaarheid van vruchtbare teeltgrond, toepassingsmogelijkheden van voldoende gewasbeschermingsmiddelen, toenemende problemen met flora & fauna en ongedierte. Maar ook de beperkte beschikbaarheid van energie in verband met capaciteitstekort op het netwerk, tekort aan uitvoerend personeel en voor het middenkader, het op peil houden van de plantgezondheid, onduidelijke wetgeving van onder andere de Natuurbeschermingswet/stikstof en de vaak te lage afzetprijzen.

Minder genoemde belemmeringen zijn o.a. financiële zaken, diergezondheid, afvoeren van afval, toeleveringsproblemen, fiscale wetgeving en infrastructuur.

De kansen in bedrijfsontwikkeling worden vooral gezien in technische innovaties, specialisatie, betere bodemvruchtbaarheid, meer samenwerkingen aangaan, ontwikkelen van nieuwe rassen/gewassen en de productie van energie (zon/wind). Maar ook in ruimte die ontstaat door stoppende collega's. Multifunctionele landbouw en huisverkoop wordt ook door een behoorlijk aantal ondernemers genoemd. Relatief minder zijn genoemd dataverzameling/-toepassing, natuur- en landschapsbeheer, emigratie, verplaatsing en biologische/kringlooplandbouw.





Waar staan wij nu?

Geografisch en historisch gezien is West-Friesland het gebied binnen de Westfriese Omringdijk. Dit gebied is onderverdeeld in dertien verschillende gemeentes. De zeven oostelijk gelegen gemeentes, Drechterland, Enkhuizen, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer en Stede Broec, werken op een aantal belangrijke gebieden samen. De Visie 2030 gaat over het grondgebied van deze zeven gemeentes (zie afbeelding). Hoewel dit historisch en geografisch gezien dus maar een deel van West-Friesland is, wordt in deze rapportage het grondgebied van de zeven genoemde gemeentes bedoeld met de benaming 'West-Friesland'.



De agrarische sector in West-Friesland is grotendeels verantwoordelijk voor het ontstaan van het landschap met het huidige karakter in deze regio. In de afgelopen 50 jaar is het gebied getransformeerd van kleine, slecht verkavelde en slecht ontwaterde gebieden, naar een goed ontwikkeld transparant gebied met een verbeterde verkaveling. Er zijn relatief veel jonge ondernemers waardoor ook meer andersoortige activiteiten ontstaan. Kijkend naar de geschiedenis, is zowel het gebied als de sector gemoderniseerd. Tegelijkertijd worden eeuwenoude elementen in het gebied goed onderhouden. Voor LTO Noord en de agrarische ondernemers in het gebied is duurzame ontwikkeling van agrarische gronden en agrarische bedrijven het uitgangspunt. Voor het behoud van levensvatbare bedrijven is ontwikkelingsruimte voor de agrarische sector nodig. Op die manier kan de sector bijdragen aan het behoud en doorontwikkeling van het landschap.

In het proces van versterking van de buitengebieden moet rekening worden gehouden met verschillende bedrijven en stakeholders. Voldoende beschikbare ruimte voor een economisch duurzame landbouwsector staat voorop. Ook bij het realiseren van nieuwe functies in het gebied moet de bestaande agrarische functie nu en in de toekomst worden gerespecteerd.

Naast de wens om ontwikkelingsmogelijkheid te behouden, is er een groter wordende druk op de agrarische sector. LTO Noord ziet het als kans om deze druk om te zetten in mogelijkheden waar we in de toekomst gezamenlijk aan kunnen werken. Wij pleiten voor het behoud van de agrarische sector en een vitaal buitengebied en verzoeken overheden om de agrarische sector actief te betrekken bij ontwikkelingsplannen in het buitengebied.

Als sector zijn wij letterlijk en figuurlijk beeldbepalend in West-Friesland. Tegelijkertijd is het heel bijzonder dat wij hier zulke mooie en goed georganiseerde agrarische bedrijven hebben, in volle kracht, en klaar voor de toekomst. Een parel van onschatbare waarde, van wereldaanziën, met volop kansen voor werkgelegenheid met een basis in een prachtig ambacht wat nog steeds elke dag in ons voedsel voorziet. Lokaal geproduceerd met producten die voldoen aan de hoge standaarden in Nederland. Een parel die enkel opgepakt hoeft te worden en heel dankbaar als toonbeeld voor ons gebied kan worden neergezet.

West-Friesland heeft verreweg het grootste areaal aan tulpenbroeierij en een groot open tuinbouwgebied waar producten zoals bloemkool en broccoli uitgroeien tot hoogkwalitatief voedsel. Het gebied heeft verder moderne kassen, zaadbedrijven, agribusiness etc. En om nog even door te gaan: onze veehouderij heeft uiterst moderne stallen en maakt gebruik van de nieuwste technieken, óók op het gebied van weidegang en stikstofreductie. Je kunt wel zeggen dat de agrarische sector in West-Friesland toonaangevend is. Niet alleen voor Nederland maar voor de hele wereld. Dagelijks vinden er vele excursies en bedrijfsbezoeken plaats door ondernemers vanuit alle uithoeken van de wereld die komen kijken hoe onze boeren, tuinders en kwekers het doen.

Wanneer je het over goed boeren hebt, heb je het ook over werkgelegenheid. Wanneer onze boeren het goed doen profiteert de hele omgeving daarvan. Niet alleen in directe werkgelegenheid: in West-Friesland werken ruim 10.000 arbeidskrachten direct bij agrarische ondernemers zelf. Maar dan hebben we ook nog de agribusiness. Denk aan de zaadverwerking, machinebouw, mechanisatie-bedrijven en loonbedrijven. Maar ook zeker de horeca en detailhandel profiteren mee omdat zij de in West-Friesland geproduceerde producten gebruiken.

De West-Friese land- en tuinbouw kent een unieke uitgangspositie. West-Friesland is een vruchtbare delta waar grond en ruimte (zeker in mondiaal perspectief) zeer geschikt zijn voor het produceren van voedsel, bloemen, planten en bomen. De afgelopen decennia is daar een sterke innovatiekracht aan toegevoegd en is West-Friesland bekend om haar sterke positie. Daarbij heeft de sector zich altijd weten aan te passen aan veranderende maatschappelijke eisen. Door de uitstekende ligging, vruchtbare grond en het hoge kennisniveau bij de ondernemers floreert de sector als geen ander.

We zijn ervan overtuigd dat boeren en tuinders richting het jaar 2030 blijvend veel te bieden hebben aan de omgeving, regio, platteland, stad, aan West-Friesland, Europa en de wereld. Dat we een optimistisch verhaal hebben waar zowel boeren en tuinders als burgers en consumenten zich in kunnen herkennen.

We zijn verankerd in het West-Friese platteland, verbonden met onze directe omgeving. We nemen grond, dieren, planten, stallen en kassen niet zomaar onder de arm mee naar het buitenland als het ons niet bevalt. Dat is maar goed ook, want er is steeds meer aandacht voor het grote geopolitieke belang van de land- en tuinbouw. Of, in gewone mensentaal, voor het grote belang van voedselzekerheid nationaal en wereldwijd. Vanuit die context beschrijven we de uitdagingen die we de komende jaren zullen beantwoorden. We geven aan wat we zelf doen en vragen hulp waar dat niet alleen lukt.



West-Friesland verweven met Noord-Holland Noord

De agribusiness in West-Friesland staat echter niet op zichzelf. Voor een goed begrip hiervan moet West-Friesland in de context van Noord-Holland Noord worden bekeken. De totale productiewaarde van de ruim 4.500 bedrijven in Noord-Holland Noord is € 3-3,5 miljard. De sector zorgt voor ongeveer 38.000 banen, en is daarmee goed voor 15% van de werkgelegenheid in de regio. Noord-Holland Noord is met ruim 12.000 hectare permanente bollen en nog eens duizenden hectaren reizende bollen het grootste bollenproductiegebied ter wereld. De vollegrondsgroentesector is met 6.000 ha de 2e producent van alle regio's in Nederland. Het gebied is leidend in de Nederlandse export van pootaardappelen (7.000 ha). Wereldwijd is 80% van het genetisch materiaal voor de bollensector afkomstig uit Noord-Holland Noord. Van de acht wereldleidende bedrijven in de zaadveredeling komen er vijf uit Noord-Holland Noord. Hiermee heeft wereldwijd gezien ruim 60% van de geteelde groenten haar basis hier.

Behalve West-Friesland bestaat Noord-Holland Noord uit nog een aantal andere moderne, grootschalige landbouwgebieden zoals Agriport A7 (glastuinbouw), het Noordelijk Zandgebied (tulpen) en de Wieringermeer (akkerbouw en vollegrondsgroente). Ook het Altongebied rondom Alkmaar en Heerhugowaard kent hoogwaardige land- en tuinbouw.

Al deze verschillende clusters versterken elkaar via een combinatie van logistiek, dienstverlening onderwijs, onderzoek en techniek. Tezamen vormen de gebieden een uniek krachtig en compleet land- en tuinbouwgebied in Nederland, en op sommige vlakken ook in de wereld.



Ontwikkeling om ons heen

Boeren en tuinders krijgen ook veel vragen over hoe zij duurzaam produceren, hun gewassen telen, hun dieren houden, en wat de impact van de sector is op de natuur, het milieu, het klimaat en de directe leefomgeving.

Politieke en maatschappelijke tegenstellingen zijn met betrekking tot de land- en tuinbouw fors toegenomen. Tegelijkertijd is er ook binnen de land- en tuinbouwsector sprake van discussie. Wat is de beste koers? Meebewegen en inspelen op kansen? Accepteren dat er zoals in elke bedrijfstak afvallers en nieuwkomers zijn? Verzet en verweer? Of van alles een beetje? Helder is dat de maatschappelijke rol en positie van de land- en tuinbouw in 2030 anders is dan deze de afgelopen 40 jaar was. Voordat we ons uitnodigende en aantrekkelijke aanbod voor de samenleving formuleren is het goed eerst te kijken naar ontwikkelingen om ons heen, zowel mondiaal, nationaal als regionaal

Mondiaal

Op weg naar 2050 leven er volgens de huidige prognoses tussen de 9,1 miljard (minimumscenario) en 10,6 miljard (maximumscenario) mensen op onze planeet. Ter vergelijking: anno 2023 zijn dat er circa 8 miljard. Daarbij moet worden aangetekend dat de bevolkingsgroei primair buiten Europa zal plaatsvinden. Het Europese continent stabiliseert en alleen op basis van migratiestromen is een bevolkingsgroei te verwachten. Veel agrarische producten uit deze regio worden in de omliggende landen in Noordwest-Europa afgezet. In dat opzicht is het vaak genoemde motto 'West-Friesland voedt de wereld' onjuist. Juist omdat we primair aan nabije Europese landen leveren is de nadruk op kwaliteit boven kwantiteit goed te begrijpen. Bovendien zal West-Friesland met haar hoge kosten nooit zo goedkoop kunnen produceren als in veel andere landen mogelijk is. De kwaliteitsroute is dan te prefereren. Indirect leveren we echter via de zaadtechnologie in dit gebied en wereldberoemde agrotechniek wel een grote bijdrage aan het voeden van de wereld.

Een andere mondiale ontwikkeling is de toegenomen schaarste van hulpbronnen. Europa en daarmee ook West-Friesland is breed afhankelijk van allerhande grondstoffen en hulpbronnen. Daarom is er een toegenomen prijsvolatiliteit te merken die zowel bedrijven als consumenten raakt; beschikbaarheid en daarmee prijzen gaan heftig op-en-neer. Dat maakt onzeker. De enige manier om hier goed mee om te kunnen gaan is flexibel anticiperen op wat er in de markt en wereld gebeurt. Tegelijkertijd is het op Europees niveau nodig om een geopolitiek te ontwikkelen. Van veel zaken is Europa inmiddels afhankelijk van andere landen. Dat maakt ook het strategische belang van voedsel(productie) duidelijk.

Nederland & Europa

Europa heeft verschillende hoge ambities uitgesproken als het gaat om klimaat, milieu en natuur. Deze ambities moeten op een verstandige manier worden verweven met de geopolitieke ontwikkelingen wereldwijd. De uitgesproken ambities hebben een groot effect op wat er in de Europese landbouw gebeurt. De focus van het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) en de doorvertaling daarvan op nationaal niveau in het Nationaal Strategisch Programma (NSP) zal in de komende jaren duurzaamheid bevorderen en versterken. Feit is dat de Europese ambities hoog zijn en de komende decennia er eerder meer dan minder Europese regels en verordeningen zullen zijn. In Nederland wordt daarbij vaak aanvullend beleid ontwikkeld waardoor er sprake is van een stapeling van beleid dat veel te ambitieus is en vaak onuitvoerbaar voor praktische ondernemers.

Regionaal

In West-Friesland blijven we in een situatie dat er volop 'grondhonger' is. Woningbouw, natuur, industrie en landbouw zullen in toenemende mate in competitie zijn over de beschikbaarheid van de schaarse West-Friese grond. Deze strategische grondhonger wordt in West-Friesland gecombineerd met een toenemende aandacht voor milieu, natuur en duurzaamheid alsook met het begrip brede welvaart. Economische prestatie is niet de enige indicator; de maatschappelijke bijdragen aan de samenleving, directe omgeving en breder, aan gezondheid en geluk, worden steeds belangrijker. De samenleving is steeds kritischer op de impact op gezondheid en omgeving. Dat vraagt van de sector een positieve zichtbaarheid, een stap naar voren. De maatschappelijke verwachtingen richting de landbouw zijn te kenschetsen als een verschuiving van de aandacht op enkelvoudige productie naar boeren en tuinders die ook en integraal aandacht besteden aan het leveren van diensten, biodiversiteit, natuur en klimaat. Dat vergt een andere manier van werken maar ook een andere vorm van beloning. Vaak neemt het risico voor ondernemers ook toe. Het is niet realistisch om grote omslagen van ondernemers te verwachten zonder dat er een marktconforme beloning voor tijd en inzet wordt geboden.

Met het door de overheid ingezette Nationaal Programma Landelijke Gebied (NPLG) komt er een sterke focus te liggen op regionale ontwikkelingen. Er komt binnen de centrale regie van de rijksoverheid een gebiedsgerichte aanpak. Alle benodigde integrale keuzes tussen natuur, milieu, economische sectoren en bewoners komen in deze gebiedsprocessen op tafel. In verschillende gebieden in West-Friesland en voor verschillende (agrarische) sectoren zal de impact van de gebiedsgerichte aanpak groot zijn. Juist vanwege de omvangrijke operatie van het NPLG is een verenigde sector met een heldere toekomstvisie en goede organisatie belangrijker dan ooit.





Bijdrage sector aan kwaliteit leven in de regio

De land- en tuinbouw in West-Friesland heeft de burgers en werkenden heel wat te bieden!

Het is een robuuste economische sector, bovendien een van de laatste sterke 'maaksectoren' in West-Friesland. De agrarische sector is van groot strategisch belang met het oog op voedselzekerheid, gecombineerd met het aanjagen van kennis en innovatie op het gebied van land- en tuinbouw. Dat alles gecombineerd met de rol van beheerders van natuur en landschap.

West-Friesland blijft uniek door de diversiteit aan sectoren. In alle schakels in de keten, van zaadje tot consument, zijn bedrijven actief, van groot tot klein. Ze verwerken, produceren en transporteren sierteelt en voedselgewassen in en vanuit West-Friesland en leveren daarbij een belangrijke bijdrage aan de economie. Daarbij worden zij geholpen door een netwerk van toeleveranciers, onderzoekinstellingen en onderwijs. Innovatie en kennisdeling verstevigen de concurrentiepositie.

De bedrijven dragen via technische, ecologische en economische innovaties bij aan (regionale) maatschappelijke opgaven zoals klimaat- en voedselvraagstukken. Ondernemers leren van elkaar en versnellen zo hun impact. Via onder andere organisaties zoals Greenport Noord-Holland Noord wordt kennis en kunde in de regio gedeeld. Zo lopen we voorop in efficiënt, innovatief, duurzaam en circulair ondernemen. Op hoogwaardige bedrijven worden nieuwe technieken optimaal benut om zo om te gaan met een veranderend energiesysteem, klimaat- en milieuvraagstukken. Gezamenlijke inspanningen trekken medewerkers naar de regio. De medewerkers zijn breed geschoold (mbo/hbo/wo en technisch/groen). Om deze doelgroep aan de sector te binden zetten ondernemers en overheden in op aantrekkelijk werkgeverschap en wordt geïnvesteerd in de leefbaarheid van de regio door middel van geschikte huisvesting, onderwijs en bereikbaarheid. Collectief worden campagnes opgezet om deze doelgroep te bereiken.

Innovatieve teeltwijzen zorgen voor het behoud van bodem- en waterkwaliteit in deze regio, het behoud van de vruchtbare landbouwbodem en beschikbaarheid van voldoende zoet water die de regio kenmerkt. De sector gaat optimaal om met de beschikbare hulpbronnen. Kringlopen van hulp- en grondstoffen worden in 2030 zoveel mogelijk in de regio gesloten. De landbouw draagt bij aan het

versterken van de biodiversiteit, behouden van bodemvruchtbaarheid en waterkwaliteit in en om haar bedrijven. Uitputting van natuurlijke hulpbronnen is verleden tijd.

Een agrarische sector die bijdraagt aan de kwaliteit van leven krijgt daarvoor maatschappelijke waardering. De West-Friese land- en tuinbouw levert zowel een economische als een sociaal-culturele impuls aan de maatschappij. Bovendien is de productie van hoogwaardig voedsel van strategisch belang voor de Nederlandse samenleving. Daarmee behoort de land- en tuinbouw tot de vitale sectoren van de economie. De agrarische sector levert ook een bijdrage aan een betere score van ons land op de brede welvaartsindicator. Dat komt door de positieve effecten van de land- en tuinbouw op gezondheid, inkomen, milieu, baan zekerheid, wonen, subjectief welzijn en sociale relaties op het platteland en tussen de stedeling en plattelandsbewoners. Om grip te kunnen houden op de eigen toekomst, is het belangrijk dat de sector het voortouw neemt en regie houdt in de positionering van de land- en tuinbouw in het publieke debat.

De grondgebonden sectoren zoals de melkvee- en schapenhouderij zijn onlosmakelijk verbonden aan deze regio vanwege de hier aanwezige natuurlijke omstandigheden. De bedrijven in deze sectoren leveren een belangrijke bijdrage aan de economie, werkgelegenheid en handelsbalans. Daarnaast zorgen ze voor gewaardeerde nevenproducten, zoals een aantrekkelijk landschap, CO₂-opslag in landbouwbodems, waterberging en biodiversiteit. De eisen die de overheid en de maatschappij stellen worden strenger. Daar hoort dan ook een hogere financiële beloning voor producten en diensten tegenover te staan. De grondgebonden sectoren moeten op hun beurt produceren binnen de randvoorwaarden van de beschikbare milieugebruiksruimte, inclusief beschikbaarheid van water. De grondgebonden sector van de toekomst teelt weerbare gewassen in een toekomstbestendig bouwplan en voert bewerkingen en behandelingen zo precies mogelijk uit.

De niet-grondgebonden veehouderijsectoren, zoals varkens-, kippen-, vleeskalveren- en geitenhouderij, vervullen een belangrijke rol bij het hergebruik van bijproducten uit de landbouw en voedselverwerkende industrie. Deze sectoren helpen daarmee kringlopen te sluiten, waardoor ze de ecologische voetafdruk per eenheid product verlagen. Daarnaast leveren ze een bijdrage aan de economie, werkgelegenheid en handelsbalans.

De glastuinbouwsector produceert groenten en fruit die bijdragen aan onze gezondheid. Planten dragen onder meer bij aan een gezonde werkomgeving. De bloemen en planten brengen ook meer geluk en een betere gezondheid. Bedrijven in deze sector streven zoveel mogelijk naar een 'fossiele brandstoffen-vrije' productie in 2030. Denk hierbij aan warmte- en energiebronnen zoals restwarmte, geothermie en alternatieve CO₂-bronnen.

De bedrijven met een neventak zoals natuurontwikkeling, recreatie, huisverkoop, kinderopvang, energieopwekking en zorg leveren een positieve bijdrage aan de economie en dragen daarnaast extra bij aan de kwaliteit van leven.

Veel sectoren fungeren samen met het regionale kennisnetwerk (o.a. Vertify, Greenport NHN) als aanjager van een technologiecomplex dat uitgangsmateriaal, machines, kennis en kunde exporteert naar andere landen.

Goed eten en gezond eten. Dat is de inzet van boeren en tuinders. Van zuivel tot groenten en fruit, van aardappelen en graan tot vlees en paddenstoelen. Dag in, dag uit. Geen mens kan zonder eten. Een gebalanceerd eetpatroon is van groot belang voor welzijn, gezondheid en geluk. Soms staan we daar in West-Friesland te weinig bij stil. Eten is wellicht te vanzelfsprekend. Voedselverspilling blijft een probleem en nog altijd hebben de 'kiloknallers' vaak de voorkeur boven verantwoord en veilig geproduceerde producten. Tegelijkertijd zijn veel burgers ervan overtuigd dat eten op een betere en meer verantwoorde wijze kan worden geproduceerd met een lagere klimaatimpact, verhoogde biodiversiteit en meer aandacht voor de intrinsieke waarde van plant en dier.

Eerlijke prijs voor de producten

West-Friesland behoort tot de wereldtop als het gaat om het duurzaam produceren van eten. We doen dat kwalitatief, efficiënt en met aandacht voor de omgeving. Om dat vol te kunnen houden is het nodig dat boeren voldoende inkomen behouden om de benodigde investeringen te kunnen doen. Doel is ervoor te zorgen dat boeren en tuinders voor hun inzet op kwaliteit en duurzaamheid beloond worden. Hiervoor zijn afspraken binnen de ketens nodig, waarbij alle schakels meerwaarde creëren en er een eerlijke verdeling van de meerwaarde plaatsvindt. Dat betekent concreet: een hogere prijs voor de boer of tuinder en/of een gegarandeerde afzet en/of afspraken over risico-verdeling. Het grootste lek in de kringlooplandbouw is de consument. Als de 'burger' van mening is dat er duurzamer moet worden geproduceerd, er minder middelen moeten worden gebruikt en dieren meer ruimte moeten hebben, dan heeft dat financiële gevolgen. Als de burger als consument aan de kassa verschijnt, wint de portemonnee het vaak van de duurzaamheidswens. Te vaak verdwijnen dan de kiloknaller, fastfood en ongezonde producten in de boodschappenmand.

West-Friese ondernemers zelf hebben echter ook nog werk te verzetten. We zullen ons meer moeten verdiepen in wat de burger en consument van ons vraagt en wil. Meer bewustzijn en anticiperen op de markt is noodzakelijk. LTO Noord West-Friesland wil samen met overheid, bedrijfsleven en ngo's inzetten op gezond eten en het maken van duurzame keuzes door de consument. Uitgangspunt daarbij is een gevarieerd voedingspatroon conform actuele wetenschappelijke inzichten en adviezen.

Focus op de rol van eten bij preventie en gezondheid

Overgewicht, hart- en vaatziekten en vormen van diabetes zijn slechts enkele van de grote uitdagingen waar de West-Friese gezondheidszorg voor staat. De afgelopen jaren is er in toenemende mate aandacht voor preventie; hoe kan de gezondheid van gemiddelde West-Fries zo worden beïnvloed dat de kans op ziektes en uiteindelijk overlijden wordt verminderd. Eten speelt in dat geheel een cruciale rol: een evenwichtig voedingspatroon staat aan de basis van welzijn, welbehagen en gezondheid. De land- en tuinbouw is een cruciale speler in het nationaal Preventieakkoord Gezondheid. Het Preventieakkoord is een samenspel van overheid, bedrijfsleven en tal van maatschappelijke partijen in het verbeteren van de gezondheid van alle Nederlanders. De land- en tuinbouwsector is echter onvoldoende in beeld en slechts beperkt aangehaakt. Dat is vreemd omdat het bij uitstek de land- en tuinbouw is die ons eten produceert en daarmee een grote bijdrage levert aan gezondheid. De LTO Noord-afdeling wil de sector de komende jaren sterker positioneren als onmisbare speler in de discussie over preventie en zo een bijdrage leveren aan het vergroten van brede welvaart en gezonde voeding in West-Friesland.

Eten is leven, gezelligheid en vieren

Preventie, gezondheid en voedingswaarde zijn onder aan de streep niet de enige elementen waar het rondom eten om draait. Eten is veel meer dan voeding. Eten hoort bij ons mensen als sociale wezens. Eten gaat over gezelligheid, over het vieren van het leven. Niet voor niets gaan de feestdagen gepaard met familiediners en organiseren we bij verjaardagen en belangrijke gebeurtenissen in ons leven bijeenkomsten waar eten en drinken een belangrijke rol speelt. Die sociaal-culturele dimensie van eten is soms wat uit het oog verloren, zelfs in de land- en tuinbouw. LTO Noord West-Friesland zet zich de komende jaren in op het vergroten van de zichtbaarheid van de land- en tuinbouwsector in het maatschappelijke gesprek over gezondheid alsook over de bredere sociaal-culturele betekenis van eten in het leven van mensen. Wij doen dat al via programma's als 'Jong Leren Eten', via Boerderijeducatie, door onze leden met een boerderijwinkel of via de nationale Taskforce Korte Ketens.

Verwaarden West-Fries product

West-Friese boeren en tuinders produceren veelal voor de hogere marktsegmenten. Het eten dat wordt geproduceerd is lokaal gemaakt, authentiek van karakter en betrouwbaar door haar goede borging en controle. Door de toename van blockchain en datatoepassingen is de herkomst van ons voedsel steeds beter terug te herleiden en is ethisch/maatschappelijk verantwoord ondernemen tot in de haarvaten van de sector doorgedrongen. Die inzet en prestatie moet leiden tot wat we de 'West-Friese-bonus' noemen: de zichtbare waardering voor op het eigen land geproduceerd voedsel met een hoge voedingswaarde en lage impact op het milieu. De komende jaren gaan we vanuit LTO de gesprekken met supermarkten en andere leveranciers voortzetten om tot een inkoopbeleid te komen waarbij in Nederland geproduceerde producten nadrukkelijk voorrang hebben. We hebben immers een goede prijs nodig om te kunnen investeren in verduurzaming. Boeren en tuinders produceren tegen hoge standaarden die veelal hoger liggen dan in andere omliggende landen. In het kader van duurzaamheid is het cruciaal dat er een omslag komt en de minimale stelregel is dat producten die in het betreffende seizoen in West-Friesland worden geproduceerd niet geïmporteerd worden uit vaak verre landen. Wil verduurzaming werkelijk slagen, dan is het nodig het frame van 'altijd de laagste prijs' los te laten. Helaas is prijs nog altijd hét punt waar supermarkten zich het meest op onderscheiden, niet duurzaamheid, lokaal geproduceerd of een goede prijs voor de boer. Het is verheugend te merken dat sommige regionale supermarkten voorzichtige stappen zetten om dit te verbeteren. Alleen met een goede prijs voor het product in de supermarkt worden de reële inspanningen van boeren en tuinders om de productie nog verder te verduurzamen structureel mogelijk.

Aanbod van de sector aan de regio

Samengevat biedt de sector het volgende aan de regio:

- 1 Met zo min mogelijke verliezen produceren van gezonde en veilige voeding als basis voor een gevarieerd en smakelijk dieet, dat bijdraagt aan materiële en immateriële aspecten van het leven zoals gezondheid, vitaliteit, zingeving, beleving en gemak.
- 2 Wij zorgen door onze planten voor een gezonde werk- en leefomgeving en brengen meer geluk door bloemen en planten om ons heen.
- 3 Het bieden van een zinvol bestaan voor meer dan tienduizenden mensen die werkzaam zijn in onze sector en aanverwante sectoren.
- 4 Het leveren van een bijdrage aan de economie (beloning voor inzet van arbeid en kapitaal en bijdrage aan positieve handelsbalans).
- 5 Ondernemerschap en innovatie met gebruikmaking van modernste technologieën en een voorbeeldfunctie voor andere landen.
- 6 Een schone productie, oftewel een milieubelasting die de draagkracht van het milieu niet te boven gaat.
- 7 Het leveren van een bijdrage aan doelen van de energietransitie, klimaatbeleid, waterhuishouding en biodiversiteit.
- 8 Een respectvolle omgang met dieren, passend bij de maatschappelijke opvattingen van vandaag en morgen. Dieren zijn onmisbaar in het sluiten van kringlopen.
- 9 Een leefbaar en aantrekkelijk platteland, met agrarisch ondernemers als economische drager en vormgever van twee derde van het West-Friese landschap.
- 10 Het behouden van een vitale West-Friese plattelandscultuur, zoals betrokkenheid bij de omgeving, ondernemerschap, tradities en cultuurgoederen.



Visie op 2030

De afgelopen decennia zijn we in West-Friesland gewend dat alle gewenste grondstoffen en input continu en voor acceptabele prijzen beschikbaar zijn. Als we echter de komende decennia niet voldoende anticiperen, zal dit een illusie blijken te zijn. Nu al zien we dat bijvoorbeeld grondstoffen voor diervoeders naar China gaan in plaats van naar Europa. Eigen fosfaaterts, voor de verwerking in kunstmest, hebben we überhaupt niet in Europa. En wat te denken van de beschikbaarheid van water in droge periodes? Zowel op lokaal als op nationaal en mondiaal niveau zullen we dus de bakens moeten verzetten. Hierbij moeten we ons onder andere richten op meer output met minder input, hergebruik van humane afvalstromen en fecaliën, meer grondstoffen (in de vorm van eiwit en energie) van eigen land produceren en nog beter benutten van water.

West-Friesland heeft als regio geen ambitie zelf 'de wereld te voeden'. Maar West-Friesland is een vruchtbare delta met een krachtige agrarische infrastructuur. Vanuit die goede uitgangspositie kan op z'n minst een bijdrage worden geleverd aan voldoende en goed voedsel in Noordwest-Europa.

West-Friesland levert indirect al een belangrijke bijdrage aan de mondiale vraag door het leveren van goede uitgangsmaterialen zoals zaaizaden. Daarbij exporteert West-Friesland kennis, inzichten en producten om de grote mondiale vraag naar voedsel mee te helpen oplossen. Zoals Nederland wereldwijd een goede naam heeft op het gebied van watermanagement, zo geldt dat absoluut ook voor de positie van de Nederlandse land- en tuinbouw in de wereld. Dat vraagt ook om waakzaamheid, want er is een goede praktijkbasis nodig voor het in stand houden van onze kennis en innovatiepositie.

Hieronder beschrijven we zes belangrijke ontwikkelingen die van invloed zijn op het toekomstbeeld van deze regio.

Hoge druk op landbouwgrond

In West-Friesland staat de beschikbare ruimte onder druk. Er is meer ruimte nodig voor o.a. wonen, bedrijvigheid, energievoorziening en natuur- en recreatiegebieden. Het agrarisch gebied draagt bij aan de leefbaarheid en de economie van de regio. De kwaliteit van de bodem wordt steeds belangrijker. De bodemkwaliteit is bepalend voor onder meer het bodemleven, de weerbaarheid van planten en de waterhuishouding. Om maatregelen voor klimaatadaptatie en andere teeltmethoden (zoals natuurinclusief telen) te treffen, vraagt de primaire sector ook zelf meer ruimte.

Veredeling en nieuwe gewassen worden belangrijker

Zaadveredeling en nieuwe veredelings technieken zijn belangrijk voor een toekomstbestendige sector. Klimaatverandering en voedselvraagstukken vragen om andere rassen. Door extremer weer en mindering van chemische hulpmiddelen moeten gewassen weerbaarder worden. Bijvoorbeeld: planten die minder water nodig hebben om te groeien. Door groei van de wereldbevolking stijgt de vraag naar voedsaam en gezond voedsel. Veredeling levert ook hier een bijdrage in het optimaliseren van gewassen voor een betere voedingswaarde, gewassen die sneller groeien of meer produceren per plant. Bovenstaande ontwikkelingen vormen mondiaal een uitdaging. Daardoor wordt verwacht dat de Seed Valley-bedrijven blijven groeien en een verschil maken op het gebied van klimaatadaptatie, agrarisch ondernemen en voeding. De vraag naar voedsel biedt ook kansen voor nieuwe gewassen en teelten zoals de teelt van eiwitleverende gewassen en de teelt van algen en wieren, waar nu reeds mee wordt geëxperimenteerd.

Regelgeving en maatschappelijke druk nemen toe

Consumenten en retailers stellen hoge eisen aan hun producten op het gebied van voedingswaarde, herkomst, duurzaamheid, certificering en beleving. Dit betekent dat ondernemers hun productiewijze moeten aanpassen. Productreclames en politieke campagnes spelen in op emotionele behoeftes van consumenten zoals nostalgie en vertrouwen. Daarnaast zijn burgers in toenemende mate bewust van en kritisch over wat er in hun omgeving gebeurt. Draagvlak van de omgeving voor de agribusiness is steeds belangrijker. De overheid stelt strenge eisen aan uitstoot, energie en gebruik van chemische hulpmiddelen. Enerzijds dwingt de overheid ondernemers om zich aan te passen, anderzijds zit regelgeving van de overheid vernieuwing vaak in de weg. Agribusiness-ondernemers staan voor de uitdaging hun werkwijzen aan te passen aan de eisen die gesteld worden door consument, retail, maatschappij en overheid en tegelijkertijd te zorgen voor een economisch rendabele werkwijze.



Veranderend energiesysteem

In 2050 wil Nederland, en daarmee ook de land- en tuinbouw, klimaatneutraal zijn (Klimaatakkoord). Dit vraagt om een ander energiesysteem op verschillende vlakken: vraag en aanbod van energie, het type energie, de energie-infrastructuur en regelgeving. De energietransitie raakt de gehele agribusiness, van zaadveredeling, productie, transport, opslag, toelevering, verwerking tot retail en ook de consument. Ondernemers moeten optimaal gebruik maken van de beschikbare energie en grondstoffen en hiervoor samenwerking zoeken met andere sectoren. De energietransitie biedt kansen, zoals het opwekken van zonne- en windenergie, hergebruik van mest als grondstof en onderlinge levering van elektriciteit, warmte en CO₂. De agribusiness staat voor een transitie: van fossiele brandstoffen omschakelen naar andere warmte- en energiebronnen (restwarmte, geothermie). Voor de glastuinbouw geldt dat voor de groei van bloemen en planten in kassen naar alternatieve CO₂- bronnen gezocht moet worden.

Arbeid als kritieke factor

Arbeid is essentieel voor een gezonde bedrijfsvoering. Op dit thema komen verschillende uitdagingen samen. Er is in Noord-Holland sprake van vergrijzing van de bevolking. Daarnaast is het werken in de groene sector niet meer vanzelfsprekend. Netto neemt het aantal beschikbare arbeidskrachten daarmee af in de toekomst. Ook verdwijnen experts doordat ze met pensioen gaan of veranderen van bedrijfstak. Het blijkt moeilijk om het verdwijnen van hun kennis en ervaring op te vangen. Er is veel vraag naar vakmensen, van VMBO- tot WO-opgeleid. Innovatie, technologie en data spelen een steeds grotere rol in de bedrijfsvoering van agribusiness-bedrijven. Dat vraagt nieuwe kennis en vaardigheden uit zowel de grijze als de groene sector. Vakmensen met kennis van techniek en groen zijn in de toekomst goud waard. Ook zien we een tekort aan personeel om de energietransitie vorm te geven. Handwerk blijft ook belangrijk in de agribusiness, ondanks de toenemende automatisering en robotisering. Het wordt steeds lastiger om mensen te vinden, zelfs op de internationale markt. Tijdelijke krachten worden steeds schaarser.

Bij het vinden en behouden van arbeidskrachten speelt huisvesting een belangrijke rol. Huisvesting van tijdelijke arbeidskrachten is een groeiend probleem. Goed werkgeverschap is in toenemende mate van belang. Mensen in de sector aan het werk krijgen en houden is de uitdaging.

Innovatie en data belangrijker voor bedrijfsvoering

Bedrijven staan continu voor uitdagingen om mee te kunnen blijven draaien in de snel veranderende wereld. Andere teeltwijzen, toepassing van nieuwe technieken, verzamelen en gebruik van data, nieuwe businessmodellen en ketensamenwerking, vragen allen om innovatie. Het gaat daarbij niet alleen om het ontwikkelen van innovaties, maar vooral ook om het toepassen daarvan. Alleen daarmee is een transitie naar een toekomstbestendige agribusiness mogelijk. Het belang van techniek en data neemt toe. Toepassing van technologische innovaties, zoals automatisering, robotisering, Big Data en Artificial Intelligence maken het mogelijk om slimmer en met minder mensen en middelen de productie te organiseren en de bodem te ontlasten. Het belang van betrouwbaar en snel internet en energie-infrastructuur neemt daarmee toe. Innovaties in teeltmethoden, bodembeheer, bemesting, irrigatie, energiegebruik en -opwek zijn nodig om de ecologische footprint van de agribusiness te verminderen en om te gaan met veranderingen in het klimaat. Bij een toekomstbestendige agribusiness hoort ook een sluitend businessmodel. Ondernemers zien de kosten stijgen en het lukt niet altijd om deze kosten naar hun product door te vertalen. Hierdoor ontstaat de urgentie voor nieuwe businessmodellen en ketensamenwerking.



Thema's

We werken hieronder onze speerpunten voor beleid verder uit in de verschillende thema's die door de leden als belangrijk worden gezien.

Ruimte voor ontwikkeling

West-Friesland heeft bijzondere kwaliteiten op het gebied van bodemvruchtbaarheid en klimaat. De bodem is van bovengemiddelde kwaliteit met ook een uniek watersysteem. Door de ligging nabij oppervlaktewater is het klimaat van West-Friesland meer gematigd dan in de rest van Nederland. Het aantal zonuren is daarmee ook bovengemiddeld. Er is vanwege de grote marktvaart naar producten een grote behoefte in deze regio aan voldoende vruchtbare teeltgronden. Hierdoor groeien er ook specifieke planten en producten en is de grond zeer geschikt voor teelten zoals broccoli, kool, bieten, bloemkool en fruit, tulpen pioenen e.d..

Eenmaal volgebouwd blijft volgebouwd. Geen worm die daar nog in de grond zit, geen plantje dat daar nog kan groeien, geen weidevogel die daar nog nestelt. Het onttrekken van agrarische gronden aan de landbouw heeft nog meer gevolgen. Naast de grondhonger van onze vooruitstrevende ondernemers drijft grondaankoop door de industrie de prijs ontzettend op. Hierdoor kunnen ondernemers met groeiambitie moeilijker groeien. Belangrijk is ook de lastige situatie waar jonge bedrijfsopvolgers voor komen te staan. Het overnemen van een bedrijf wordt onbetaalbaar. Het onttrekken van agrarische gronden heeft ook verregaande gevolgen voor de aanverwante bedrijven zoals de zaadbedrijven en andere toeleverende bedrijven en lokale ondernemers. Wanneer er niet voldoende werk in een gebied is, trekken dit soort bedrijven weg of verleggen hun focus.

Het beschermen van deze vruchtbare landbouwgrond tegen de opkoop ten behoeve van natuur, bouw en industrie wordt daarom steeds belangrijker. Concreet betekent dit dat er in West-Friesland gebieden moeten worden aangewezen waar landbouw de primaire functie is. Hier mogen geen grootschalige bedrijventerreinen of woningwijken worden gebouwd. De noodzaak van een dergelijke aanwijzing is gelegen in het juridisch borgen van het strategische belang van voedselproductie naast andere belangen die ook volop wettelijk geborgd zijn. Denk hierbij aan duurzaamheid, ruimtelijke inrichting en economische ordening.

In ons dichtbevolkte land is er behoefte aan ruimte. Groene ruimte is, dat heeft de coronacrisis ons onder andere geleerd, van onschatbare waarde. Deze ruimte biedt immers agrarische productie, landschappelijke schoonheid in een grote variatie, recreatiemogelijkheden, leefbaarheid en schone lucht. Daarnaast biedt het de bewoners van onze dorpen de mogelijkheid om in contact te blijven met de bron van hun voedsel. In de laatste 70 jaar is er in Nederland gemiddeld per jaar bijna 8.000 hectare onttrokken aan de landbouw voor andere bestemmingen. Niets wijst erop dat deze trend binnen afzienbare tijd wordt doorbroken. Tot 2030 zijn er een miljoen nieuwe woningen nodig. Tegelijk zijn er maatschappelijke eisen met betrekking tot natuur, biodiversiteit en klimaat die juist om meer in plaats van minder grond zullen vragen. Toch is het van belang om op te komen voor het behoud van ruimte voor de land- en tuinbouw voor een vitaal landelijk gebied. Dit is niet alleen in het belang van boeren en tuinders maar ook van bewoners van steden en dorpen. Wanneer je als gemeente klimaatadaptief wilt zijn, heb je bufferruimte nodig. Grond waar water door opgenomen kan worden. Voldoende groene ruimte in de dorpskernen, meer 'lucht' tussen de bebouwing, is hierbij essentieel. Maar ook voldoende ruimte daar omheen. De ruimte die wij hebben in onze regio is goud waard, zeker wanneer je kijkt naar de opgaven en commerciële kansen die er liggen.

Waar het nu om gaat in West-Friesland is het gevecht om de ruimte. Het is vooral de agrarische sector die moet leveren. Het moge duidelijk zijn: de agrarische sector kan eigenlijk geen hectare aan



landbouwgrond meer missen. Er is zelfs behoefte aan extra landbouwgrond van goede kwaliteit. Grootschalige ontwikkelingen die ten koste gaan van agrarische grond zijn daarom zeer ongewenst. Relatief kleine, autonome ontwikkelingen, zoals uitbreiding van dorpen of industrieterreinen, zijn wat ons betreft geen probleem. Wij roepen de gemeenten op om de intrinsieke waarde van het agrarisch gebied te erkennen en te blijven ontwikkelen.

Een vitale land- en tuinbouw is belangrijk voor een leefbaar landelijk gebied. De komende jaren is er veel aandacht voor het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Rijksoverheid, provincies, gemeenten, waterschappen en alle spelers in het landelijk gebied zullen vanuit landelijke kaders aan de slag gaan met gebiedsprocessen. Doelen op het gebied van stikstofuitstoot, kwaliteit van water en het klimaat zullen moeten worden gehaald. Tegelijkertijd is het net zo belangrijk om te zorgen voor een vitale land- en tuinbouwsector. Agrarische ondernemers zijn belangrijke deelnemers aan de gebiedsprocessen van het NPLG. Voor ondernemers is het cruciaal dat er naast maatschappelijk draagvlak volop aandacht is voor een duurzaam en robuust economisch perspectief.

Voor het slagen van gebiedsprocessen en het realiseren van maatschappelijke doelen en opgaven in het landelijk gebied is het cruciaal dat er duidelijk in beeld wordt gebracht of het gewenste ontwikkelpad in het betreffende gebied ook op langere termijn rendabel is.

Dit geeft ons als sector de mogelijkheid om bij te dragen aan maatschappelijke wensen in combinatie met de ontwikkeling van het agrarische bedrijf.

Samengevat: de ruimte die wij hier hebben is uniek en goud waard. Niet alleen in ondernemerschap, maar juist ook voor het woongenot van onze inwoners. De landschappelijke waarde van de agrarische sector is heel groot. Het belang van de sector moet meer gewogen worden bij de ontwikkelingen in het landelijk gebied. De landbouwgrond waar West-Friesland rijk mee is, kun je maar één keer volbouwen, daarna is het nooit meer bruikbaar voor agrarische productie. Wij roepen gemeenten in West-Friesland dan ook op bij de verstedelijking vooral 'inbreiding' de norm te laten zijn.

Economische verbreding in het buitengebied

De agrarische sector is de drager van ons cultuurlandschap. Zonder de agrarische sector verarmt het landbouwgebied, waarbij de exploitatiekosten van het onderhouden van natuur stevig op de gemeenschap zullen drukken. Om het landelijk gebied toegankelijker te maken en vitaal te houden moeten onze gemeenten de focus hebben op het faciliteren van het ondernemerschap van agrarische ondernemers. Het toestaan van mogelijkheden om primaire bedrijven te verbreden kan een plus zijn. In een ideaal omgevingsplan is ruimte voor gezond ondernemerschap in de land- en tuinbouw in afstemming met de omgeving. Denk ook aan de enorme kansen die hier liggen voor vrijgekomen agrarische bebouwing en de verpaupering die op de loer ligt. Wij roepen de gemeente op om voorzichtig te zijn in het inzetten op natuurinclusieve landbouw. De definitie van natuur-inclusieve landbouw is namelijk nog lang niet uitontwikkeld. Het is niet aan de gemeente om te bepalen hoe een ondernemer met zijn land om moet gaan. Vertrouw op de maatschappelijke betrokkenheid van de ondernemers zelf en hun vermogen om vernieuwend om te gaan met actuele vraagstukken. Wanneer een ondernemer mogelijkheden ziet om zijn bedrijf te versterken met recreatieve voorzieningen en daarmee toegevoegde waarde te bieden voor zowel het gebied als de omwonenden, moet dit gestimuleerd worden.

Wij roepen de gemeenten op om zich vooral te richten op de intrinsieke waarde van het gebied en deze vooral niet uit het oog te verliezen. Het lijkt soms gemakkelijker zaken van ver te halen om in het eigen gebied te implementeren. De echte kansen liggen echter in het gebied zelf en vormen een veel duurzamere ontwikkeling voor het gebied. Ondernemers uit het eigen gebied die kansen zien om hun eigen bedrijven te verbeteren en te laten groeien. Werkgelegenheid die hiermee groeit. Lokale bestedingen die toenemen. Het is daarbij van belang dat gemeenten zich bewust zijn van de gevoeligheid van gebiedsprocessen en helpen bij het in kaart brengen van de wensen van agrariërs en hoe zij hun toekomstperspectief zien.

In elke sector zijn er stoppers en nieuwkomers. Bij opkoop van bedrijven moet de inzet erop gericht zijn dat de gronden in agrarisch gebruik blijven. Vrijkomende gronden moeten gereserveerd worden voor de blijvers om hen te helpen met verder toekomstperspectief wat uiteraard gelegen kan zijn in vormen van extensiever grondgebruik en meer natuurinclusieve landbouw. Omdat niet alle blijvers de huidige grond- en pachtprizen kunnen ophoesten, is actief en ondersteunend grondbeleid nodig. Zowel overheden als terreinbeherende organisaties zullen hun verantwoordelijkheid moeten nemen door boeren en tuinders niet langer geld te vragen voor het gebruik en beheer van hun gronden maar boeren en tuinders een vergoeding te bieden voor de maatschappelijke diensten die zij leveren.

Wij verwachten dat de sector regisseur kan blijven van de eigen toekomst via een proactieve houding en door open te staan voor vernieuwing en voor de ander. Een sector die de kwaliteit van leven vergroot is proactief en transparant. Zowel richting marktpartijen (de keten, financiers), de omgeving (buren/samenleving - license to produce) als overheid (voldoen aan wetgeving). Zo maakt de sector de bijdrage aan de kwaliteit van het leven inzichtelijk. Vaak zal de transparantie een integraal onderdeel zijn van het verdienmodel van de ondernemer. Ook vormt dit een standaard onderdeel in de communicatie met derden en richting consument. Een toenemende transparantie draagt naar onze overtuiging bij aan true pricing van kosten, doordat werkelijke kosten inzichtelijk gemaakt worden.



Gezonde bodem & water (inclusief plantgezondheid/gewasbescherming)

West-Friese boeren en tuinders blinken uit in het telen van gezonde en veilige voedsel- en sierteeltproducten. Mede dankzij hun vakmanschap ervaren we dagelijks de luxe van gezond en veilig voedsel en krijgt onze leefomgeving kleur. De plantaardige sector heeft in de loop der jaren een enorme ontwikkeling doorgemaakt dankzij onder meer de introductie van nieuwe rassen, technologieën en teeltsystemen. Hierdoor loopt zij nu internationaal voorop in efficiëntie en productiviteit. Tegelijkertijd is daarmee de kwetsbaarheid van de productiesystemen toegenomen. De West-Friese land- en tuinbouw staat voor de opgave om de plantaardige productie zo in te richten dat niet alleen de plant, maar ook de omgeving gezond blijft. Die opgave is dan ook niet alleen een technisch vraagstuk; er liggen ook uitdagingen in de markt en maatschappij. De verandering vraagt een transitie naar robuuste teeltsystemen en weerbare planten. Door optimaal gebruik te maken van de kansen die de bodem biedt, maken we het landbouwsysteem robuuster. In het huidige mestbeleid komt de bodem als basis voor een gezonde omgeving, bedrijfsrendement en gewasopbrengst onvoldoende tot zijn recht. Het beleid loopt tegen grenzen aan.

De focus moet worden verlegd naar bodembeleid dat is gericht op het sluiten van kringlopen. Daarbij hoort ook het zoveel mogelijk benutten van dierlijke mest en groene grondstoffen. Gezien de grote diversiteit in de West-Friese land- en tuinbouw moeten generieke maatregelen plaatsmaken voor meer bedrijfsspecifieke maatregelen om de doelen te behalen. Dit kan door het vakmanschap van boeren en tuinders centraal te stellen. Daarbij is het zo dat investeringen in de bodem kosten zijn op korte termijn, en dat de baten pas zichtbaar zijn na (inspanningen van) vele jaren. We zien dat water en bodem als sturend mechanisme steeds belangrijker wordt.

In West-Friesland is geen extra bodembeleid nodig, zoals soms door beleidsmakers wordt geopperd. Wel is en blijft bodembeheer de meest wezenlijke activiteit voor elke ondernemer met grond. Iedere boer- en tuinder heeft immers zijn land slechts in bruikleen en wil het zo goed mogelijk, al dan niet beter, overdragen aan de volgende generatie. Het is de taak van de boer en tuinder om de bodem integraal en duurzaam te beheren maar daarvoor is stimulering vanuit de overheid nodig. De bodem kan uiteindelijk de oplossing bieden voor andere verduurzamingsopgaven, maar dan moet hier ook de ruimte toe worden geboden. Denk hierbij aan groene grondstoffen zoals kunstmestvervangers en bodemverbeteraars uit dierlijke mest. Maar ook circulaire economie, kringlooplandbouw en klimaatmitigatie dragen hieraan bij. Alle vormen van biomassa van agrarische oorsprong vormen de motor voor deze transitie.

Watervoorziening

Voor de agrarische productie is voldoende water van goede kwaliteit een essentiële voorwaarde. Daarbij is de bodem de letterlijke basis voor bedrijfsrendement en gewasopbrengst voor boeren en tuinders. Door een veranderend klimaat, met o.a. temperatuurstijging, neemt de behoefte aan water toe. Dat vraagt om passende maatregelen ten aanzien van de waterbeschikbaarheid. Het watersysteem kan de grotere weersextremen ten gevolge van klimaatverandering opvangen door maximaal gebruik te maken van de dempende sponswerking van de bodem/ondergrond en de natuurlijke hoogteverschillen voor het vasthouden van water. Feitelijk is er jaarrond geen sprake van een watertekort maar is de waterbeschikbaarheid een vraagstuk van bergen en vasthouden en verdelen. De beschikbaarheid van voldoende zoet water vanuit de waterbekkens Markermeer en IJsselmeer blijft cruciaal voor de sector.

Voor een toekomstbestendige agribusiness is water van groot belang. Een faciliterende en organiserende rol is voor de gemeente richting het hoogheemraadschap weggelegd in het werken aan een robuust watersysteem, inclusief voldoende buffering. Verzilting en periodes van droogte kunnen hiermee effectief worden doorstaan, zonder een beroep te doen op externe zoetwatervoorraden.

Gewasbescherming

LTO Noord West-Friesland zet in op intensivering en versnelling van onderzoek en inzet van alternatieven voor de traditionele gewasbeschermingsmiddelen. Een speciaal aspect is het werken aan schoon water door het verminderen van emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar grond- en oppervlaktewater. Hierbij gaat het onder andere om de brede toepassing van precisietechnieken. Hierin zitten nu nog te veel belemmeringen vanuit de overheid. Daarnaast moeten moderne verdelingstechnieken beschikbaar komen om weerbare rassen en planten te kunnen voortbrengen. Door extra aandacht te geven aan het voorkomen van onkruid en distels in wegbermen en recreatiegebieden vanuit gemeenten en het hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, wordt voorkomen dat agrarisch ondernemers extra gewasbeschermingsmiddelen moeten gebruiken.

De provincie stelt regionale doelen voor de waterkwaliteit vast. Deze doelen zijn afhankelijk van het type water en de natuurlijke omstandigheden. LTO Noord pleit voor een betere samenwerking tussen het Rijk, de provincies, gemeenten en het waterschap om gezamenlijk piekbuien op te vangen. LTO Noord blijft bij haar standpunt tegen waterpeilverhoging.





Beheerder van natuur en landschap (inclusief flora & fauna)

De land- en tuinbouwsector draagt bij aan mooi groen. Denk aan de verschillende groene producten vanuit de wereldberoemde sierteeltsector en aan bomen- en vaste plantenkwekers. Bovendien zijn boeren en tuinders dragers van het landelijk gebied en zorgen ervoor dat door efficiënte voedselproductie dorpen en steden van eten worden voorzien. Ze beheren grote delen van het kenmerkende West-Friese landschap, leveren een wezenlijke bijdrage aan de structuur van het platteland en aan de bredere West-Friese economie en welvaart. Ook sectoren zoals bollenteelt, vollegrondgroente, melkveehouderij, vleesveehouderij en schapehouderij dragen als beheerders van weilanden en akkers bij aan het welbevinden van veel inwoners.

Meer dan de helft van de West-Friese grond wordt door boeren en tuinders beheerd. Denk daarbij ook aan het onderhoud van diverse bermen, het maaien van de sloten, weidevogelbeheer, maar ook aan zaken zoals het beheren van stuwtjes en duikers. Bij elkaar opgeteld zijn het vele honderden kilometers sloten en duizenden duikers. Daarmee zijn we samen de grootste terreinbeheerder van West-Friesland.

Steeds meer boeren leveren een keur aan zogenaamde ecosystemediensten. Het gaat dan om zaken zoals herstel en bescherming van biodiversiteit, landschapsbeheer en andere beheerdiensten op onder andere het vlak van water en bodem. Denk echter ook nadrukkelijk aan behoud en versterking van het cultuurlandschap, dat immers is gevormd door de land- en tuinbouw. LTO Noord benadrukt dat deze werkzaamheden van de boer uit de sfeer van 'subsidie' moeten worden gehaald en worden gezien als wat het is: diensten die voor de samenleving worden uitgevoerd en waar een reële prijs tegenover staat. Vaak zal de overheid aan zet zijn. Maar ook lagere overheden, natuurorganisaties, goede-doelen-stichtingen en andere maatschappelijke partijen kunnen positief bijdragen aan werkzaamheden die boeren verrichten voor het landschap. Een marktconforme vergoeding is daarbij cruciaal. Deze dient nadrukkelijk van buiten het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid te komen.

Wanneer de overheid een dienst afneemt in het kader van ecosystemediensten dan is het zaak dat deze contracten langjarig van aard zijn. Een lange termijn is van belang om twee redenen. De eerste reden is dat het een meerjarige onderneming is waarvan de effecten op natuur en omgeving eerder in decennia dan in jaren zijn weerslag krijgt. Op de tweede plaats vergt het verlenen van ecosystemediensten een omslag in de bedrijfsvoering van een boer of tuinder. Deze termijn moet aansluiten bij de terugverdientijd van de noodzakelijke investeringen.

Om diensten aan te bieden en een werkelijk reëel alternatief te zijn voor andere dienstverleners is samenwerking tussen boeren in het kader van landschapsbeheer en ecologische diensten een belangrijke troef. Op lokaal niveau worden er met dat doel verschillende collectieven en coöperaties opgezet. Ook samenwerking met ketenpartijen, horeca, MKB en de financiële sector biedt belangrijke kansen.

Infrastructuur

Verbeteren landbouwstructuur

Van oudsher waren percelen vaak slecht verkaveld en matig ontwaterd. Tussen 1970 en 2000 zijn er in West-Friesland ruilverkavelingen geweest. Percelen zijn samengevoegd tot grotere huiskavels, bedrijven uit dorpslinten verplaatst en het waterpeil is verlaagd. Veel boeren hebben na of tijdens de ruilverkaveling gebruik gemaakt van de mogelijkheid om percelen te egaliseren, sloten te verleggen, dammen te verplaatsen of te draineren. De afgelopen jaren is de schaalvergroting verdergegaan, mede doordat sommige ondernemers hun bedrijf hebben beëindigd, met als gevolg dat er soms ver van de bedrijven percelen in gebruik zijn genomen.

Er is een nieuwe impuls nodig voor structuurversterking van boerenbedrijven door het vergroten van de huiskavels en mogelijkheden tot duurzamer grondgebruik. Dat vergt gericht en verstandig grondbeleid vanuit de overheid in samenwerking met STIVAS. Door de jaren heen zijn er veel percelen van eigenaar verwisseld, wat rond oogsttijd veel transportbewegingen veroorzaakt in vaak tegengestelde richtingen. Boer A rijdt naar percelen in dorp B en boer B rijdt naar zijn percelen in dorp A. De regionale overheden kunnen een efficiëncyslag bij onze ondernemers stimuleren door een kavelruilproject te faciliteren. Het verkorten van reistijd en -afstand van geogste producten komt de verkeersveiligheid tijdens oogstperioden ten goede.

Digitale infrastructuur

LTO Noord West-Friesland pleit ook voor een stevige impuls aan de digitale infrastructuur die ten goede komt aan de leefbaarheid van het landelijk gebied. Deze inzet is nodig om de digitale infrastructuur op het platteland te optimaliseren en er zo voor te zorgen dat de mogelijkheden van de toekomst op het gebied van precisielandbouw, big data, agrarische data science, blockchain, technologie en robotisering overal in West-Friesland door de juiste digitale infrastructuur kunnen worden gedragen. kavelruilproject te faciliteren. Het verkorten van reistijd en -afstand van geogste producten komt de verkeersveiligheid tijdens oogstperioden ten goede.





Klimaat & energie

Klimaat

De West-Friese land- en tuinbouw is de duurzaamste van de wereld. De uitstoot van broeikasgassen uit de land- en tuinbouw is tussen 1990 en 2016 met 19% gedaald (Voortgangsrapportage Agro Convenant). Ook zijn boeren en tuinders belangrijke producenten van hernieuwbare energie zoals wind- en zonne-energie.

De West-Friese land- en tuinbouwsector wil bijdragen aan de internationaal en nationaal afgesproken klimaatdoelen en neemt haar verantwoordelijkheid. De LTO Noord-afdeling pleit voor een integrale kijk op het landelijk gebied, waarin land- en tuinbouw verbonden is met andere functies. Bovendien moet er meer oog komen voor de diversiteit van bedrijven en de mogelijkheden die zij hebben om aan natuur- en landschapsbeheer en biodiversiteitsherstel te doen.

Voedselproductie en het klimaat zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Extreem weer zoals hitte, droogte of wateroverlast raakt boeren en tuinders die in en met de natuur werken als eerste. Boeren en tuinders beheren meer dan 70% van alle grond in deze regio en zijn daarmee dragers van het landelijk gebied. De sector is afhankelijk van de kwaliteit van de omgeving en heeft verantwoordelijkheid om met zorg voor de omgeving om te gaan. De sector levert een emissie van broeikasgassen zoals CO₂, methaan en lachgas maar daar staat weer tegenover het vastleggen van koolstof in de bodem.

Het produceren van voedsel en sierteeltproducten leidt tot emissies. Dat is inherent aan werken op het land, met dieren en gewassen. De afgelopen decennia heeft de sector al grote emissiereducties naar bodem, water en lucht bereikt. Met de juiste investeringen, ondersteuning en doelen kan de sector ook in de komende jaren nog meer reductie bewerkstelligen. De ambitie van de afdeling is om als West-Friese land- en tuinbouw koploper te zijn en te blijven als het gaat om het verlagen van impact op de directe omgeving.

Sluit mineralenkringlopen zoveel mogelijk op regionaal niveau. Zowel groene meststoffen (kunstmestvervangers) als groene energie worden in de agrarische sector geproduceerd en gebruikt. Maar ook nevenstromen van de mens, plant, dier en industrie, zoals voedselafval, mest, groene nevenproducten, nieuwe biomassa worden hergebruikt als grondstof voor veevoer, energie en chemische producten. Deze ontwikkeling zal in de toekomst alleen maar toenemen. Temeer omdat naast primaire bedrijven ook ketens een grotere rol gaan spelen met eisen op het gebied van milieu en duurzaamheid. Positief is dat de markt een grotere rol krijgt met als gevolg een passende beloning en kansen voor de primaire ondernemers.

Om afrekenbare doelen te kunnen stellen is het nodig een afrekenbare stoffenbalans in te richten. Deze balans brengt emissies van bedrijven naar bodem, water en lucht in beeld. Op deze manier kunnen verbeteringen worden getroffen op bedrijfsniveau. Dat maakt maatwerk mogelijk en bevrijdt de sector van algemene maatregelen die bij iedereen knellen. Differentiëren in beleid is cruciaal om voor ondernemers een werkbare situatie te scheppen. Voor het invoeren van de stoffenbalans is een concreet programma nodig waarin wetenschap, overheid, bedrijfsleven en de sector tot een functionerend en werkbaar systeem komen.

Het is belangrijk dat het beleid faciliterend is aan de intrinsieke motivatie van ondernemers om te kunnen sturen op milieudoelen en bredere duurzaamheidsaspecten. Hiervoor is het noodzakelijk dat er met representatieve kengetallen wordt gewerkt. Het is immers van belang dat ondernemers het realiseren van de milieudoelen ook als hun eigen doel gaan zien.

Klimaatverandering is voor de agrarische sector niet alleen een gevaar maar ook een kans. Denk aan het ontwikkelen van watersysteemdiensten en het ontwikkelen van droogte- en zouttolerante gewassen en rassen.

De West-Friese land- en tuinbouw heeft sinds 1990 een 20% lagere klimaatmissie gerealiseerd. Meer reductie is mogelijk maar vraagt een goede mix van juiste wetgeving, geldelijke vergoedingen en voldoende tijd om nog lagere emissies te kunnen waarmaken. Daarbij is het van belang om recht te doen aan de geografische en infrastructurele beperkingen en mogelijkheden die West-Friesland heeft. Tegelijkertijd kent West-Friesland een goed te bereiken afzetgebied en een hoog kennisniveau.

Energie

Naast het werken aan maatschappelijke wensen zoals het agrarisch cultuurlandschap, leveren boeren en tuinders een zeer belangrijke bijdrage in de energietransitie. 80% van de duurzame energieopwekking wordt nu op het land geproduceerd. De energietransitie kost ruimte en is het zoveelste onderwerp waar grond voor nodig is naast woningbouw, natuuropgaven, waterbeheer, klimaat, recreatie, bedrijventerreinen en infrastructuur. Het opwekken van duurzame energie hoeft niet op landbouwgrond te gebeuren, er zijn veel stal- en bedrijfsdaken die nog onbenut zijn en boeren en tuinders kunnen een kleine windmolen op hun erf plaatsen. Echter moeten de kleinschalige toepassingen van duurzame energieopwekking ook worden meegenomen in de Regionale Energie Strategie (RES) en moeten deze ook worden gesubsidieerd. Om de productie van duurzame energie gedurende de wintermaanden op peil te houden is het ook gewenst dat op geschikte locaties grotere windmolens worden toegestaan. Een gemeente kan dit faciliteren in de RES en de ruimtelijke plannen. Een stijging van de WOZ-waarde van stallen/panden met zonnepanelen mag niet plaatsvinden. Sta kleine windmolens toe met een ashoogte (tot 35 meter) die leidt tot voldoende rendement in het onderhavige gebied. Ga in gesprek met netbeheerders om kleinschalige energie-opwerk te faciliteren. Voorkom hiermee dat netcongestie een obstakel vormt om kleinschalige energie-opwerk toe te passen. Geef geen ruimte meer aan (nieuwe) plannen van projectontwikkelaars voor grootschalige toepassing van zonnepanelen op landbouwgrond.

Windenergie gewonnen op agrarische bedrijven met kleine windmolens kan in de toekomst een evenwichtiger balans voor ons energienetwerk betekenen. Als de zon in de avond onder gaat waait de wind gewoon door, ook in de donkere natte herfst en winter kan dit ons energienetwerk versterken. Door vol in te zetten op mogelijkheden die de agrarische sector biedt, kan een deel van de energiepuzzel opgelost worden. Samen met de andere sectoren in het gebied, gemeenten, de provincie en Liander willen we werken aan de energietransitie, daarbij in het oog houdend wat het net, de ondernemingen, de bodem en de maatschappij aan kunnen.

We ervaren steeds meer de gevolgen van de afhankelijkheid van buitenlandse gasproductie. De flexibele gasprijzen zorgen voor steeds meer problemen bij zowel (boeren)bedrijven als bij consumenten. Boeren hebben hier creatieve oplossingen voor. Zij kunnen namelijk groen gas produceren vanuit mest (mono-mestvergister). Behalve dat hiermee huizen kunnen worden verwarmd, wordt ook de uitstoot van stikstof en CO₂ verminderd. LTO Noord roept overheden op boeren en tuinders hierin de ruimte te geven omdat zij substantieel kunnen bijdragen aan de oplossing van dit vraagstuk. Een bijmengverplichting van groen gas aan standaard gas kan dit stimuleren.

LTO Noord pleit ervoor om gezamenlijk met ondernemers, bedrijven en overheden nog meer te kijken naar mogelijkheden voor zon op dak, mits het energienetwerk toereikend is. Tot op heden is er onvoldoende netwerkcapaciteit, dit is een zaak die op zeer korte termijn door de overheden moet worden opgepakt tezamen met de beheerders van de energie-infrastructuur zoals Liander.

Boer, burger en maatschappij (inclusief MFL, bio, streekproducten)

Naast het economische karakter van onze sector zetten wij ons in om een bijdrage te leveren aan maatschappelijke opgaven. De gemeenten in West-Friesland mogen zich met recht inzetten om de multifunctionele land- en tuinbouw te behouden en te versterken.

Bij multifunctionele landbouw is de land- en tuinbouwproductie een belangrijk element van waaruit focus wordt gelegd op elementen zoals zorg, recreatie, lokale verkopen en educatie. Dit is een belangrijk pad dat een brug weet te slaan op het gebied van voedselproductie, beleving van het landelijk gebied en de relatie tussen de sector en de burger/consument.

Een grote uitdaging voor de multifunctionele sector is de hoeveelheid regels en voorschriften die een inpasbare inbedding van landbouw enerzijds en de verbrede maatschappelijke activiteit anderzijds lastig maken. Dat vergt een betere afstemming van beleid op gemeentelijk, provinciaal en landelijk niveau. De multifunctionele sector is inmiddels een volwaardige, nieuwe vorm van land- en tuinbouw en moet ook zo gezien worden.

Voor een goed beheer van natuur en landschap zijn landbouwkundige activiteiten vaak de basis, aangevuld met extensieve begrazing tot terrein-, maai- en wildbeheer. Er wordt samengewerkt in regionale collectieven en coöperaties. De wil en het vermogen tot samenwerking met onder andere natuurorganisaties en landschapsbeheerders is in dit pad een vereiste. Om dit pad door te ontwikkelen zijn langdurige pachtvormen cruciaal. Feitelijk is 'pacht' waarbij de boer betaalt voor het gebruik van grond in deze variant niet het juiste woord. De boer moet betaald krijgen voor het beheer van de grond. Dit vergt een omkering in denken bij boeren maar vooral ook bij overheden en (natuur)terreineigenaren en terreinbeherende organisaties (TBO's). De vraag is waar de noodzakelijke marktconforme vergoeding vandaan moet komen: van de overheid of vanuit de markt? Natuur- en terreinbeheer door TBO's is niet langer een vanzelfsprekendheid. Boeren die werken aan natuur- en landschapsbeheer kunnen dit wellicht beter en tegen lagere kosten. Budgetten die nu naar TBO's (inclusief waterschappen en provincies) gaan zouden derhalve overgeheveld moeten worden naar de boer als natuur- en landschapsbeheerder.

Grondregistratie is in dit systeem een grote opgave: wat is landbouw, wat is natuur, welke nieuwe grondvormen (overgangsgebieden, landschapsgrond) worden bedacht en op welke gronden gelden welke regels en vergoedingen vanuit bijv. het mestbeleid of het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Een grondige herziening (inclusief fundamentele keuzes en registratie-opties) is hiertoe nodig. De bedrijfsvoering in dit systeem is uitermate verantwoord, door zijn aard extensief en weinig 'risicovol' voor het milieu zodat een uitgebreide administratieve verantwoording niet noodzakelijk is. Een eenvoudig en robuust systeem zou hier op zijn plaats zijn.

Een beproefde sector is de biologische landbouw. Zeker vanuit Europa wordt doorontwikkeling van van deze sector sterk gestimuleerd. Dat biedt volop kansen. Uiteraard speelt de markt hierbij een rol die niet veronachtzaamd moet worden. Om het onderscheidend vermogen van de biologische sector te behouden is verdere doorontwikkeling noodzakelijk. Naast de aandacht voor natuur en milieu kent deze sector een positieve beoordeling in relatie tot de sociale kant van de landbouw. Een omschakelfonds voor de aanloopkosten naar biologisch is en blijft noodzakelijk.

Sterk ondernemerschap (incl. personeel, opvolging en financiering)

Boeren en tuinders zijn ondernemers. Goede ondernemers willen ruimte. Ruimte om te innoveren, nieuwe mogelijkheden te onderzoeken en kansen te pakken. Tegelijkertijd kijken ze in de beste West-Friese traditie altijd om zich heen, zoeken naar verbinding en houden rekening met mens en omgeving. Als werkgeversorganisatie zetten we ons namens de primaire sector in voor het versterken en toekomstbestendig houden van het ondernemerschap.

Agrarische ondernemers zijn hardwerkende ondernemers die voor eigen rekening en risico hun bedrijf ontwikkelen, vaak met forse financiële risico's en een grote verantwoordelijkheid om zorgvuldig om te gaan met planten, dieren, bodem, water, natuur, landschap en nabuurschap. Het agrarisch ondernemen ligt onder een vergrootglas en nadrukkelijk worden agrarische ondernemers aangesproken op hun professioneel ondernemerschap. De vele eisen en regels maar ook verwachtingen vragen om meer professionaliteit in het ondernemerschap en zeker ook meer diversiteit. De positie van vrouwen in de agrarische sector mag nog beter belicht en versterkt worden. Het ondernemen vraagt van ondernemers steeds meer kennis waarvoor voortdurend (bij)scholing nodig is. Het gaat hierbij om bijvoorbeeld kennis van gewasbescherming, ongediertebestrijding, marktwerking of het werken en onderhouden van complexe technische installaties. Om kunnen gaan met levende groene producten in een hoogwaardige technische omgeving wordt steeds belangrijker.

De komende jaren neemt de impact van data, digitalisering en robotisering sterk toe. Verschillende marktpartijen zijn volop bezig met het ontwikkelen van algoritmes waarin belangrijke kennis wordt ontwikkeld en toegepast op het gebied van agrarische productie, toepassing van robots en kansen voor verwaardiging. Voor veel boeren en tuinders is dit nog ver weg van de dagelijkse praktijk. Bewustwording, training en scholing op het gebied van data (welke data heb ik, wat kan ik ermee), digitalisering (hoe pas ik digitale technieken en mogelijkheden effectief toe) en robotisering (toepassing van robots die het werk verlichten in bijvoorbeeld het planten, het wieden van onkruid of het melken van de koe) is de komende jaren cruciaal. Kansen voor verwaardiging liggen in het slim gebruiken van data van het boerenerf door de hele voedselketen. Met een 'streepjescode van het erf/tuin dat meeloopt tot in het winkelschap kan bijvoorbeeld de CO2-voetafdruk van een product inzichtelijk worden gemaakt voor de consument.



De land- en tuinbouwsector is in 2030 nog altijd een belangrijke werkgever. Goede moderne arbeidsvoorwaarden en gezond, veilig en duurzaam werk vormen de basis waarop het werkgeverschap in de land- en tuinbouw is gebaseerd. De werkgelegenheid in onze sectoren neemt nog steeds toe hetgeen inzet vereist van LTO Noord en van iedere werkgever op gebied van bijvoorbeeld scholing, ontwikkeling van werkgevers en werknemers en goede arbeidsomstandigheden. De beschikbaarheid van voldoende gemotiveerde, gekwalificeerde werknemers blijft echter een uitdaging in een arbeidsmarkt die door vergrijzing en economische groei steeds krappere wordt. Goed, maar ook concurrerend werkgeverschap is daarin cruciaal. Een groot aantal sectoren doet een beroep op de toch al schaarse arbeidskrachten in West-Friesland. Gezien het mondiale karakter van een deel van de agrarische arbeidsmarkt, moet ook rekening worden gehouden met arbeidsvoorwaarden die andere landen bieden. Het is primair aan werkgevers om een aantrekkelijke werkgever te blijven en goed werkgeverschap te tonen. De overheid daarentegen zal zich ervoor moeten inzetten dat er een gelijk speelveld is voor werkgevers. Op die manier kunnen werkgevers met elkaar concurreren op andere elementen dan arbeidsvoorwaarden. Een Europees minimumloon is gunstig voor zowel werknemers als werkgevers.

De land- en tuinbouw is bij uitstek een van de sectoren die vanwege de natuurlijke en klimatologische omstandigheden per definitie tijdelijk seizoenswerk heeft. LTO Noord West-Friesland wil dat seizoenarbeid wettelijk verankerd is en wordt erkend als een specifieke vorm van tijdelijk werk inclusief verruiming van de wettelijke spelregels. Want ondanks technologische ontwikkelingen blijft er behoefte aan seizoenarbeid. De verruiming is met name van belang als een vaste arbeidsovereenkomst bij een werkgever de norm wordt. De wetgever moet genoeg ruimte bieden om ook tijdelijke, kortdurende arbeid in te huren. Indien die ruimte niet wordt geboden, zal de verleiding groot zijn om andere routes te zoeken om niet aan personeel 'vast te zitten'.

De land- en tuinbouw biedt werk aan een grote groep internationale werknemers uit Europese landen. Werkgevers hebben bij het aantrekken van internationale werknemers een belangrijke zorgplicht voor deze werknemers, maar ook ten opzichte van de samenleving. De afdeling vindt dat werkgevers die werk bieden aan internationale werknemers verplicht zijn om deze onder te brengen in gecertificeerde huisvesting op of nabij de bedrijfslocatie en indien nodig vervoer verzorgen. Daarmee wordt ook de druk op de reguliere woningmarkt tot een minimum beperkt en is er geen ruimte voor misstanden. Nieuwe technologie moet zorgen voor een kleinere behoefte aan werknemers voor teelt- en oogstwerkzaamheden. Daar tegenover staat dat de vraag naar technisch geschoolde werknemers gaat stijgen. Het gaat om mensen die weten hoe om te gaan met techniek en groene producten. Om deze gekwalificeerde mensen aan te kunnen trekken is het van belang dat de agrarische sector een aantrekkelijke sector is om in te werken.

Werken in de land- en tuinbouw gaat helaas gepaard met risico's en ongevallen. De inzet van de afdeling is dat in de komende jaren deze risico's en ongevallen tot een minimum worden beperkt. Onder de vlag van 'Zero-accidents' wordt samen met Stigas de komende jaren geïnvesteerd in bewustwording, in de inzet van verplichte wettelijke instrumenten en in maatregelen en tools die werkgevers en werknemers ondersteunen op weg naar veilig en gezond werken. Daarnaast is extra aandacht nodig voor veilig en gezond werk bij de inzet van nieuwe technologie en robots. Robots hebben in 2030 een groot deel van de teelt- en oogstwerkzaamheden overgenomen en deze machines vragen om besturing en onderhoud. Dat brengt nieuwe gevaren als beknelling met zich mee. Maar ook het gevaar van psychische belasting ligt op de loer. Bijvoorbeeld kan een werknemer het gevoel hebben geen invloed meer te hebben op het werk.

Goed werkgeverschap blijft een speerpunt waar LTO Noord West-Friesland zich voor inzet. Werkgevers worden ontzorgd doordat zij de collectief ontwikkelde instrumenten die de verplichtingen van het werkgeverschap verlichten, daadwerkelijk benutten. Werkgevers nemen hun verantwoordelijkheid voor goed werkgeverschap en worden waar nodig gestimuleerd en uitgedaagd daar werk van te maken. Zij zorgen ook voor een aantrekkelijke, veilige en gezonde werkomgeving voor alle werknemers, ongeacht geografische herkomst.

Huisvesting personeel

Agrarische ondernemers zijn afhankelijk geraakt van buitenlandse werknemers. De tijden zijn veranderd: waar deze werknemers ongeveer 20 jaar geleden gemakkelijk woningen konden vinden in de dorpskernen en daarmee indertijd ook hielpen met het oplossen van de leegstand van huizen, zijn deze huizen nu inmiddels nodig voor de eigen woningvoorraad van een gemeente. Agrarisch ondernemers willen voorzien in goede huisvesting voor de werknemers die zij zo keihard nodig hebben. De gemeenten in West-Friesland zeggen vooruitstrevend met dit vraagstuk om te willen gaan, tegelijkertijd blijkt de praktijk weerbarstig. Voor het opvangen van (oogst)pieken willen we graag dat de gemeente meewerkt aan het ruimtelijk mogelijk maken van huisvesting op agrarische bedrijven waar dit verantwoord is. Er is vaak geen weerstand in de omgeving, internationale werknemers vinden het fijn dat hun werkgever zaken voor hen regelt en geborgde kwaliteit is realiseerbaar. Daarbij zien we een publiek-privaat samenwerkingsmodel voor ons:

- Publiek: de gemeente zorgt voor de vergunning om huisvesting te plaatsen, uiteraard binnen de kaders van het bouwbesluit.
- Privaat: de ondernemer toont elk jaar met een keurmerk aan dat de huisvesting veilig, hygiënisch en comfortabel is. Het door werkgevers en werknemers in de sector opgezette Agrarisch Keurmerk Flexwonen leent zich daar uitstekend voor. Om een en ander nog beter te waarborgen investeert LTO Noord in de doorontwikkeling van het Agrarisch Keurmerk Flexwonen tot het Keurmerk Goed werkgeverschap Land- en Tuinbouw. Dit keurmerk wordt afgegeven aan werkgevers die zich op het gebied van eerlijk, gezond en veilig werken bewezen hebben.

LTO Noord benadrukt het belang van een voldoende groot agrarisch bouwblok en huisvesting voor arbeidsmigranten. Op korte termijn zal hier aanvullend beleid op gemaakt moeten worden. Door huisvesting voor arbeidsmigranten te stimuleren kan de woningdruk in de provincie dalen. LTO Noord verzoekt de gemeenten hier de benodigde ruimte voor te bieden in nieuw beleid. Door de gunstige ligging is het creëren van de verbinding tussen boer en burger geen lastige opgave. Het huidige beleid zorgt echter voor belemmeringen en beperkingen voor agrariërs.



Leven Lang Ontwikkelen

De instroom van personeel moet zowel kwalitatief als kwantitatief op orde zijn. We investeren daarom met de onderwijsinstellingen zoals Vonk en met onze ondernemers in verbindend onderwijs en in een Leven Lang Ontwikkelen. Uitgeleerd ben je als ondernemer of als werknemer nooit. Het groene onderwijs kan een belangrijke rol gaan vervullen in het leven lang leren voor oud-studenten. De sector moet daarom beschikken over voldoende aanbod van leer- en onderwijsmodules. Dit kan in de vorm van brancheopleidingen. En dat voor elk niveau en voor elk carrièrepad.

Een Leven Lang Ontwikkelen wordt steeds belangrijker, zowel voor werknemers als de ondernemers zelf. Het agrarisch onderwijs zorgt voor een alumni beleid waarbij oud-studenten een passend trainingsaanbod krijgen om bij te blijven in hun vakgebied. Een stimulerend kennis- en innovatieklimaat is een essentiële randvoorwaarde voor sterk ondernemerschap. Behoud van een sterke marktpositie en realisatie van maatschappelijke opgaven zijn afhankelijk van het vermogen van boeren en tuinders om voortdurend te blijven ontwikkelen.

Agrarisch ondernemers kunnen hun ondernemerscompetentie 'externe oriëntatie' verder ontwikkelen. Hierbij hoort ook dat ondernemers proactief, meer en misschien ook anders in gesprek gaan met de maatschappij. Zo kunnen ze draagvlak voor de agrarische sector in de regio behouden.

Om innovaties en ontwikkelingen aan te jagen heeft de regering zogenaamde topsectoren ontwikkeld. Voor deze regio zijn er twee van groot belang: de Topsector Tuinbouw en Uitgangsmaterialen en de Topsector Agri en Food. Via de topsectoren investeren overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen gezamenlijk in kennis en innovatie ten behoeve van een duurzame en toekomstbestendige land- en tuinbouw. Het is belangrijk dat dit onderzoek aansluit bij de kansen en uitdagingen voor boeren en tuinders alsmede de context waarin zij opereren.

Financiering

Over het algemeen is de ervaring bij banken dat ondernemers met de best ontwikkelde externe oriëntatie het meest succesvol zijn. Deze externe oriëntatie omvat naast markt en techniek ook de afzetketen, ecologie, maatschappij, buurt, grond- en financieringsmarkt.

De financieringseisen van banken worden steeds strenger. Eén van de oorzaken zijn de zogenaamde Basel-richtlijnen. De Basel-richtlijn ziet erop toe dat banken minder mogen financieren op basis van onderpand en meer moeten financieren op rendement en ondernemerschap. Voor de land- en tuinbouw hebben de Basel-richtlijnen consequenties door de verschuiving van financiering op onderpand naar financiering op rendement. Dat heeft grote impact omdat de waarde van het onderpand hoog is met historisch gezien vaak een laag rendement. De financiering van agrarische bedrijven wordt daarom moeilijker en de prijs van krediet (i.c. rente) gaat omhoog.

De financiering van de groei van het agrarisch bedrijf verandert. Steeds meer externe financiers zullen toetreden tot deze sector. Bijvoorbeeld via financiering van grond die in erfpacht wordt uitgegeven of via directe participatie in het eigen vermogen van bedrijven. Eveneens een vorm van participatie zijn familieleden die deelnemen in het bedrijf van de opvolger. Exploitatie en eigendom van grond en bedrijfsmiddelen worden daardoor in toenemende mate van elkaar gescheiden. Dit vergt extra aandacht voor instandhouding van de kwaliteit van met name grond, om de kortetermijnbelangen van de gebruiker en de langetermijnbelangen van de eigenaar met elkaar te verenigen.

Overname

Het financieren van agrarische bedrijven wordt in toenemende mate lastig, evenals het overnemen van een bedrijf door de volgende generatie. In toenemende mate zullen bedrijven ook niet overgenomen worden door eigen kinderen en anderen. Overname is vaak een complex proces tussen ouders en kinderen waarbij het privéleven en de zakelijke belangen door elkaar lopen. Objectieve en onafhankelijke begeleiding is daarbij cruciaal. Ook is het noodzakelijk dat bestaande en fiscale regelingen gericht op stimulering van bedrijfsopvolging passend zijn voor agrarische bedrijfsopvolging.

Bedrijfsopvolging is een intensief, ingewikkeld, complex en risicovol proces voor de overdragende en overnemende generatie. Het wordt steeds minder vanzelfsprekend dat agrarische bedrijven automatisch worden overgenomen door de volgende generatie, terwijl er tegelijkertijd ook grote belangstelling is om een agrarisch bedrijf te starten of over te nemen van mensen buiten de agrarische sector. Voor de komende jaren is het noodzakelijk om het aantal succesvolle bedrijfsopnames te laten groeien. Het is noodzakelijk dat jonge agrarische ondernemers én hun familie, meer dan nu het geval is, toegang krijgen tot kennis, inspiratie, opleidingen en begeleiding om het bedrijfsopvolgingsproces succesvol te maken. Het Kenniscentrum Bedrijfsopvolging, dat LTO Noord en het NAJK (Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt) willen oprichten, is het centrale en onafhankelijke punt waar bedrijfsopvolgers en bedrijfsopvolgers en hun familieleden en partners terecht kunnen voor vragen, advies en begeleiding. Het Kenniscentrum Bedrijfsopvolging krijgt een verwijfsfunctie, organiseert opleidingen en trainingen, faciliteert, stimuleert en inspireert. Het Kenniscentrum Bedrijfsopvolging opereert onafhankelijk en moet uiteindelijk bijdragen aan meer succesvolle bedrijfsopnames in de land- en tuinbouw.

Meer samenwerkingsverbanden

Naast het traditionele gezinsbedrijf met een echtpaar of één bedrijfshoofd die het overgrote deel van de arbeid en het kapitaal levert, dat zich volledig heeft toegelegd op de productie van land- en tuinbouwproducten, zijn ook andere bedrijfsvormen in opkomst. In de eerste plaats zal de schaalvergroting leiden tot het ontstaan van aanzienlijk grotere bedrijfsverbanden. Daarbij worden management en exploitatie deels gescheiden en is specialistische kennis aanwezig m.b.t. bijvoorbeeld technologie, agronomie, assortiment, markt en inkoop. We verwachten dat er meer variëteit ontstaat in activiteiten op het bedrijf. Deze hangen samen met marktkansen om kwaliteit van leven van consumenten te vergroten en daarvoor verdienmodellen te ontwikkelen. Langdurige samenwerkingsverbanden vervangen ad hoc relaties, het aandeel vrije handel neemt af. Om extra waarde te kunnen toevoegen aan agrarische producten is intensieve samenwerking in de keten vereist. Belangrijk voor het krijgen van een vergoeding voor maatregelen tijdens de groei van dieren en van de teelt – die de waarde van het product verderop in de keten verhogen – zijn afspraken over de verdeling van de gecreëerde waarde. Dit vergt een vorm van structurele samenwerking. Ook zijn afspraken nodig voor maatregelen die kosten verlagen in de keten en de verdeling van deze kostenbesparingen. Het kiezen van een keten die past bij de agrarisch ondernemer en zijn onderneming (meestal meerdere ketens om risico's te spreiden) zal een belangrijk vraagstuk worden.

Kennis & innovatie (inclusief precisielandbouw)

We zijn het ons niet altijd bewust, want je ziet het elke dag. Maar wanneer je van een afstand naar ons gebied kijkt is het overduidelijk. Als het in West-Friesland niet kan, kan het nergens. De West-Friese land- en tuinbouw wordt wereldwijd gezien als koploper in innovaties in de land- en tuinbouw. Onze telers produceren uitermate efficiënt en duurzaam en weten daarbij producten van topkwaliteit te leveren tegen scherpe prijzen. De land- en tuinbouw staat wereldwijd voor de opgave om voldoende te blijven produceren voor een groeiende wereldbevolking. Met een toenemende druk op de landbouwgrond wereldwijd en een nog altijd toenemende wereldbevolking, is hoogtechnologische landbouw van groot belang. Techniek en data moeten worden ingezet om de productie te optimaliseren en (verder) te verduurzamen. Deze stellen ons in staat om onze eigen voetafdruk zo klein mogelijk te houden en tegelijkertijd (wereldwijd) voldoende te produceren om de wereldbevolking te voeden. Dit zonder dat de bodem wordt uitgeput en/of vervuild.

Belangrijk is het positioneren van de regio als voorloper bij waardevolle slimme High Tech toepassingen in de agribusiness en het aantrekken van partijen en middelen die hieraan bijdragen. Belangrijk is het versterken van het delen van kennis en ervaring in gebruik van hightech- en datatoepassingen. Maar ook het vergroten en versterken van het netwerk van ondernemers, onderwijzers, onderzoekers en overheden die op zichtbare praktijklocaties actief werken aan hightech- en datatoepassingen in de agribusiness in West-Friesland. Evenals het versterken en verbeteren van de onderlinge samenwerking (binnen en buiten de regio), zodat inspanningen op het gebied van smart farming tot beter resultaat leiden. En ten slotte ook het bieden van locaties en faciliteiten waar bedrijven van binnen en buiten Nederland in een inspirerende omgeving experimenten kunnen uitvoeren die bijdragen aan de ontwikkeling van hightech- en datatoepassingen in de agribusiness.

Via precisielandbouw kan de ondernemer met behulp van de inzet van bijvoorbeeld sensoren, drones of satellieten plaats-, plant- en dierspecifieke verbeteringen doorvoeren. Daardoor kunnen ondernemers efficiënter omspringen met water, bemesting en gewasbeschermingsmiddelen en zo de milieubelasting verlagen. Tegelijk groeit vanwege de schaarste aan arbeid de vraag naar technologie die de arbeidsproductiviteit kan verhogen of arbeid zelfs kan vervangen. Beide vergen een ontwikkeling en benutting van sensor- en cameratechnologie die data genereert over de agronomische processen op het land- en tuinbouwbedrijf. Denk verder aan dataprocessing met behulp van kunstmatige intelligentie (modellen) om te komen tot optimale precisiebeslissingen en zelflerende systemen. En precisie-applicatie en oogstmachines (o.a. plukrobots, spuit- en bemestingsmachines) die de gewenste acties kunnen uitvoeren.

Een ondernemer kan zijn euro maar één keer uitgeven. Dat geldt vooral voor de grondgebonden sectoren, omdat hier de cashflow laag is ten opzichte van het geïnvesteerde kapitaal in het bedrijf. Dit betekent dat in grondgebonden sectoren de gemiddelde terugverdientijd van investeringen in bovengenoemde oplossingsrichtingen (veel) langer is dan in de niet-grondgebonden sectoren. De ruimte om te experimenteren is daardoor uiterst beperkt. Daarom is samenwerking en bundeling van krachten in deze sectoren belangrijk.

De intensieve, niet-grondgebonden sectoren zijn sneller in staat om nieuwe innovaties binnen hun bedrijven te financieren. Zodra die technologie volwassen is, kan deze door de grondgebonden sectoren worden overgenomen. Dit geldt met name voor de primaire agrarische productie maar kan niet los worden gezien van toeleverende en afnemende bedrijven in de verschillende ketens. Want ook zij zijn net zo verantwoordelijk voor het realiseren van bovenstaande transitie. Deze bedrijven hebben immers de middelen om agrarisch ondernemers te helpen bij de transitie. Denk aan het leveren van de juiste producten, diensten, adviezen, het doorgeven van voorkeuren van consumenten en de daarbij horende prijssignalen, het transparant maken van de keten en ga zo maar door. Wij zien daarbij spanning ontstaan tussen agrarisch ondernemers die diversifiëren en een verwerkende industrie die sterk inzet op rationalisatie en lage kostprijs en daarom inzet op uniformering van de

grondstoffen die zij inkoop. Bedrijven in de keten hebben dus een belangrijke rol in het creëren van een gunstig investeringsklimaat en verdienmodel voor de agrarisch ondernemer om deze transitie te maken. Bedrijven die hierin succesvol opereren hebben de beste kaarten om ook in 2030 nog toeleverancier of afnemer te zijn.

Het instrumentarium voor kennis en innovatie is enorm, variërend van publiek tot privaat en van Europees tot regionaal. Maar deze is tegelijkertijd slecht toegankelijk en het is erg ingewikkeld om daar op een gemiddeld bedrijf uit te kunnen putten. Van belang is dat de kennis die hierin ontwikkeld wordt ook echt landt op het boerenerf. Boeren en tuinders moeten laagdrempelig toegang hebben tot kennis en informatie die aansluit bij hun behoefte. Ofwel: de ondernemer centraal in het ontwikkelen en ontsluiten van kennis en innovatie. Ingegeven vanuit het Europese landbouwbeleid zet de overheid via het Nationaal Strategisch Plan de komende jaren in op versterking van het Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem (AKIS). AKIS betreft de kennisinfrastructuur, het netwerk van onderzoekers, adviseurs, collega's en andere erfbetreders waarlangs ondernemers toegang hebben tot kennis en innovatie.



Specifieke aandachtspunten in sectoren

Ieder bedrijf is uniek. Actief in een andere sector, een andere regio en met een ander verdienmodel en afzetmarkt. Voor LTO Noord West-Friesland is het uitgangspunt dat ondernemers zelf hun ontwikkelrichting bepalen. Tegelijkertijd zijn er verschillende uitdagingen per sector en per gebied.



Kenmerkende wisselteelten

Het systeem van wisselteelten is een typische West-Fries fenomeen. De veehouder verhuurt een perceel grasland eens in de 5 á 6 jaar gedurende één teeltseizoen aan een bollen- of groenteteler. Het volgende jaar verplaatst de bollen- of groenteteler zijn oogst naar een ander perceel. Deze vruchtwisseling helpt ter voorkoming van ziekten door aaltjes, schimmels en insecten. Ook neemt het herstellend vermogen van de grond hiermee sterk toe. Een veel voorkomende cyclus is 1 jaar bollen, 1 jaar groente, 1 jaar mais en/of 3 á 4 jaar gras. Er zijn echter ook varianten waarbij een aantal jaren achter elkaar op een perceel wordt geteeld. Via het systeem van wisselteelten zijn de melkveehouderijsector, de bollensector en de vollegrondsgroentesector in West-Friesland al sinds jaar en dag verbonden met elkaar. Vanwege onder meer de mestwetgeving waarbij er steeds minder mest per hectare uitgereden mag worden, is de verwachting dat dit systeem de komende jaren nog belangrijker gaat worden. De bodemvruchtbaarheid van het land na verhuur voor bollen en groente is wel een belangrijk aandachtspunt voor de veehouders. Denk hierbij aan het organische stofgehalte en de benodigde mineralen.

Open teelten

Om de plantaardige productie verder te verduurzamen zodat het minder milieulast oplevert, is een geïntegreerde benadering nodig. Het voorkomen van ziekten en plagen vraagt namelijk om meer dan alleen een andere visie op de inzet van gewasbeschermingsmiddelen. Belangrijk voor een verlaging van de milieuafdruk met behoud van een gezonde productie zijn ook: inzetten van groene gewasbescherming en natuurlijke bestrijders, mechanisatie en biostimulanten om weerbare teeltsystemen te creëren en voldoende diversiteit in het bouwplan. Daarnaast is het aanpassen van de genetica van landbouwgewassen onderdeel van de oplossing. Het inzetten van deze of andere biotechnologische veredelings technieken kan natuurlijk aanwezige resistenties activeren en daarmee het chemisch middelengebruik verlagen. Dit is echter een tijdrovend proces waarbij in Europa nieuwe verdelings technologieën zoals Crispr-Cas (nog) niet ingezet kunnen worden vanwege strikte wetgeving.

In toenemende mate kenmerkt de tuinbouw open teelten zich door een zeer sterke focus op de bodem. Kenmerkend voor dit systeem is dat (een groot deel van) de activiteiten 'in de open lucht' plaatsvinden. Om hier te sturen op minimale emissies zijn onder andere de inzet van precisietechnieken (robots, vaste rijpaden, plaats/tijd/gewas-specifieke bemesting en gewasbescherming), veredeling en genetica noodzakelijk. Samenwerking tussen dierlijke en plantaardige sectoren (net als het gebruik van humane nevenstromen) kan een verdere kringloopsluiting bevorderen.

In de open grond kunnen ook maatschappelijke diensten worden uitgevoerd, mits deze passen bij het hoogproductieve karakter. Omdat ook hier veel investeringen en input vereist zijn, is een hoge output ook noodzakelijk. Combinatie met bijvoorbeeld water- of koolstofopslag zijn in dit systeem echter zeker mogelijk. Ook dit systeem vergt een relatief zware administratieve verantwoording. Dit is lastiger te organiseren dan in het gesloten systeem omdat weersinvloeden, gewasomstandigheden en productgezondheid in een open omgeving moeilijker in kaart zijn te brengen en te borgen. Hiertoe zullen dus nieuwe instrumenten (en wetgeving/juridische kaders) moeten worden ontwikkeld. Sociale en landschappelijke inpassing is in dit systeem eenvoudiger dan bij het gesloten systeem, maar geen vanzelfsprekendheid.

Vollegrondsgroente

In de Middeleeuwen werden groenten voornamelijk geteeld in kloostertuinen. Later werd dit uitgebreid naar gebieden rondom de grote steden. In de negentiende eeuw ontstond de 'koolstreek' in West-Friesland. Binnen de zeven West-Friese gemeenten wordt op de vruchtbare kleigrond vooral bloemkool en broccoli verbouwd en in mindere mate ook rode kool, witte kool en spruitjes. Behalve koolsoorten levert West-Friesland momenteel een breder assortiment aan groenten zoals witlof, ijsbergsla, wortelen, spinazie en rode bieten.

Op dit moment zijn er 90 vollegrondsgroentetelers die bijna 2.000 ha in gebruik hebben. In het laatste decennium is in de vollegrondsgroenteteelt een ontwikkeling waarneembaar naar gespecialiseerde bedrijven met per bedrijf een steeds grotere oppervlakte met een hoge productie van uitstekende kwaliteit. Het gebruik van hoogwaardige techniek gaat een steeds grotere rol spelen. Steeds meer bedrijven specialiseren zich op één teelt, zoals bloemkool of broccoli. In de verschillende gewasgroepen zien we dat een handvol bedrijven de toon zetten en dat die een belangrijk deel van de markt invullen. Er ontstaan steeds meer samenwerkingsverbanden zowel in de ketens als tussen de telers onderling. Innovatief ondernemerschap met een HBO werk- en denkniveau is de norm geworden voor ondernemers.

In het verleden werd alle groente afgezet via groenteveilingen. Tegenwoordig zijn er steeds meer telers die zelf hun afzet verzorgen via verschillende afzetcoöperaties of telersverenigingen. Een groot deel van de groenten worden afgezet in Nederland of Noordwest-Europa.

Momenteel wordt geëxperimenteerd in waterteeltsystemen met het verlagen van het verbruik van arbeid, gewasbeschermingsmiddelen en uitspoeling van meststoffen door te telen op een gesloten watersysteem (de teeltvijver).

De vollegrondsgroentesector vult het grootste deel van het jaar meer dan 50% van het Nederlandse groenteschap met smakvolle en gezonde producten. De West-Friese vollegrondsgroenteteelt kenmerkt zich door vakmanschap, innovatie en efficiëntie. Hierdoor kan de sector als producent van duurzame en kwalitatief hoogstaande plantaardige producten een aanzienlijke bijdrage leveren aan het voedselaanbod.

De markt vraagt een constant product van goede kwaliteit. De maatschappij stelt meer en meer eisen aan de manier van produceren. Voor de teelt van groente in de vollegrond leidt dit tot een teelt waarin met zo min mogelijk input een optimale output wordt gerealiseerd. De basishouding van de sector is het produceren van smakelijke en gezonde groente met een grote diversiteit. De telers benutten de ideale omstandigheden en de meest vruchtbare bodem, daarmee creëren we de beste infrastructuur op het gebied van vakmanschap, innovatie en kennis.

Om de komende jaren de groente te kunnen produceren die de behoefte van de markt invult, is de beschikbaarheid van voldoende vruchtbare tuinbouwgrond belangrijk. Vruchtbare tuinbouwgrond heeft een goed afwaterend vermogen en een hoog organische stofgehalte.

De CBS-cijfers van afgelopen 20 jaar tonen dat zowel het areaal als de productie een stijgende lijn vertoont. Daarbij laten gewassen als ijsbergsla, bloemkool en broccoli een flink productievolume zien. Daarnaast zijn er ook teelten die in areaal afnemen zoals witte kool en spruiten. Toch groeit het areaal en het volume tuinbouwmatig geteelde groente. Blijkbaar zijn de ondernemers in afstemming met marktpartijen in staat om in te spelen op de veranderende vraag van groente. Let wel, de groenteteler teelt nooit voor maximale productie. De markt vraagt een specifieke sortering met een bijbehorende kwaliteit. De groenteteler teelt voor een optimale productie. Dus maximaal in de juiste sortering met een nagenoeg 100% slagingspercentage voor de juiste kwaliteit.

Water blijft essentieel voor de groei van de plant. Water is immers essentieel voor het assimilatieproces. De beschikbaarheid van voldoende zoet water is noodzakelijk om aan de vraag naar groente te blijven voldoen. Daarvoor is het nodig het waterbeheer vanuit een ander perspectief te bezien. Waterbuffering of wateropslag is meer dan ooit noodzakelijk. Daarvoor is ruimte nodig en moet er geïnvesteerd worden in aanvoer en dosering van water. Innovatiefinanciering voor effectieve watergiftsystemen zoals druppelirrigatie zijn ook belangrijk.

Mineralen worden door planten opgenomen middels een ingewikkelde samenwerking tussen bodemleven en plantenwortel. De beschikbaarheid van mineralen voor het bodemleven is afhankelijk van de aanvoer via dierlijke mest en kunstmest. Om de kwaliteit van de bodem te blijven verbeteren is een effectieve aanvoer van mineralen noodzakelijk. Om optimaal te kunnen produceren is een gerichte bemesting van de plant nodig. Meer inzicht in het samenspel in de bodem en de effecten van aanvoer van mineralen is noodzakelijk om de bodemkwaliteit verder te verbeteren en de belangrijke voedingsstoffen in de groente te kunnen handhaven. Belangrijk is dat de inzet van compost niet wordt afgerekend op basis van een mineralentabel maar op basis van bodembenutting en gewasbehoefte. LTO Noord wil strategisch onderzoek naar de werking en effectiviteit van het bodemleven in relatie tot mineralen en mineralenafgifte.

Om de gewenste kwaliteit te kunnen leveren dienen ziekten en plagen te worden voorkomen. Het is de grootste uitdaging van de sector. Daarvoor zijn inmiddels diverse scouting- en waarschuwingssystemen beschikbaar. Deze worden meer en meer ingezet maar vragen vertrouwen en de nodige dynamiek om ieder teeltseizoen te verbeteren. Daarnaast vraagt de kwaliteit van de producten soms om het verdrijven of verminderen van insecten zoals trips, koolvlieg, witte vlieg, luizen. En bij een hoge ziektedruk door schimmels is het nodig om de planten te beschermen. Dat gebeurt zowel met synthetische stoffen als met stoffen met een natuurlijke oorsprong. De stoffen van natuurlijke



oorsprong hebben veelal een ander werkingsprincipe, werken zeer specifiek en zijn doorgaans minder effectief. Synthetische stoffen één op één vervangen door natuurlijke stoffen leidt onherroepelijk tot schade en voedseltekorten. Mogelijkheden voor maatregelen gekoppeld aan de juiste kennis is een absolute randvoorwaarde om de inzet van synthetische stoffen te minimaliseren.

Onkruidbestrijding kan op termijn grotendeels mechanisch worden uitgevoerd. Daarvoor is het noodzakelijk om een aantal technische innovaties praktijkklaar te maken, zoals camera- en griptechniek, en dient ook hier de gereedschapskist gevuld te worden met techniek en kennis.

LTO Noord wil middellange termijn-onderzoek naar een gebruikshandleiding voor natuurlijke stoffen zoals biostimulanten en plantversterkers. Dit onderzoek moet worden afgestemd op het korte termijn-onderzoek van de sector. De sector zelf moet de leiding nemen bij het bepalen van de agenda en coördinatie. Onderzoeksorganisaties spelen hierbij een uitvoerende rol.

Een grote uitdaging voor de komende jaren in de groenteteelt is arbeid. Belangrijk is dat de sector nog meer werkt aan een goed imago bijvoorbeeld door open dagen op bedrijven en samenwerking met scholen. Dat het een hoogwaardige innovatieve sector is waar een perspectiefvolle loopbaan mogelijk is met technische en 'groene' elementen. Ook in een bijna volledig geautomatiseerd proces tijdens planten, verzorgen en oogsten van het gewas, zijn naast hoogwaardig geschoold personeel ook 'handjes' nodig. Een deel van de arbeidsbehoefte is ongeschoolde arbeid voor oogst en gewasonderhoud. Deze arbeidsbehoefte wordt op dit moment grotendeels ingevuld door medewerkers uit het buitenland die volgens de geldende CAO in Nederland worden beloond. De CAO Open teelten is een CAO met aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden waarin ook gemaakte overuren ruim worden vergoed. Echter, de beschikbaarheid van arbeidsmigranten en de onevenwichtige loonkostenstructuur in het fiscale systeem zorgen voor een aanzienlijke kostenfactor voor arbeid. De groenteteler is gebaat bij opwaardering van de arbeid naar verantwoordelijke taken zoals machinebestuurder of operator om de arbeidskrachten duurzaam en toekomstbestendig aan het bedrijf te binden. Dit roept om automatisering en robotisering. Echter de financiën om deze technieken te ontwikkelen zijn niet beschikbaar in de Research & Development (R&D) budgetten op de teeltbedrijven. Daarnaast zien ontwikkelaars van automatisering en robotisering de vollegrondsgroentesector niet als meest aantrekkelijke groeiemarkt. Het huisvestingsbeleid per gemeente is erg verschillend. Wij zouden graag zien dat er meer eenduidigheid komt in het huisvestingsbeleid in de gemeenten in West-Friesland. Voldoende huisvestingsmogelijkheden voor seizoenwerkers in de nabije omgeving van de bedrijven zelf staat hierbij voorop.

De vraag naar biologische producten in de groentesector is beperkt en het areaal zal niet veel gaan toenemen. De gangbare teeltwijze schuift ook op richting biologisch wat betreft mineralen- en gewasbeschermingsmiddelengebruik. Dat het eten van groente gezond is kan nog meer benut worden in de marketing.

In toenemende mate is er sprake van wildschade, overlast door de verspreiding van onkruidzaden en overlast door ongedierte. Belangrijk is dat de (semi)overheden en wildbeheereenheden dat voortvarender aanpakken.





Bollenteelt en -broeierij

Vanaf het begin van de vorige eeuw worden er bollen geteeld op de West-Friese kleigrond. Dit gebeurt via het systeem van wisselteelten. Om arbeid te besparen en rooibeschatting te voorkomen worden de bollen in netten geteeld. Met naar schatting 70% van de totale wereldproductie aan bloembollen is Nederland de absolute marktleider in de wereld op gebied van bloembollen. Bijna alle handel van bloembollen in de wereld gaat via Nederland. Binnen Nederland is West-Friesland één van de belangrijke bloembollengebieden, met name op het gebied van tulp en bollen voor de broeierij.

De bollenbroeierij is ontstaan vanuit het keten-denken. Door bollen op het eigen bedrijf af te kweken tot bloem wordt een meerwaarde voor het bedrijf gecreëerd. Een ander voordeel is dat een bedrijf door de broeierij tevens buiten het seizoen bloemen kan leveren. In de broeierij worden de bollen eerst een aantal weken in de koelcel geplaatst om de winter na te bootsen, waarna ze de kas ingaan. Na ongeveer 3 à 4 weken worden de bloemen geplukt en gebost. In West-Friesland worden voornamelijk tulpen gebroeid. De bollenbroei is economisch gezien de grootste primaire sector in West-Friesland. De bedrijfsomvang van de broeierijen in West-Friesland loopt uiteen van enkele miljoenen tulpen tot ca. 125 miljoen tulpen. In West-Friesland zijn ongeveer 135 tulpenbroei-bedrijven die gezamenlijk 1,85 miljard tulpen produceren. Het aantal bloembollenbedrijven is aanzienlijk met 170 bedrijven en ruim 4.300 ha.

Bijna de gehele keten is inmiddels gerobotiseerd en geautomatiseerd. Op het land met plant- en oogstmachines en ziek-zoekrobots. In de kas met plantrobots, ronddraaiende containersystemen en bosmachines. De nieuwste ontwikkeling op het gebied van efficiëntie in de broeierij van bolbloemen is de meerlagenteelt. Hierbij wordt de productie in de kas gestapeld waardoor er meer gewas op hetzelfde kasoppervlak kan worden geteeld, in combinatie met LED-verlichting. Daarmee is West-Friesland qua productie, innovatie en export van bolbloemen een wereldspeler van formaat.

De bloembollensector biedt West-Friesland veel. De sector is ondernemend en onderscheidt zich op het gebied van duurzaamheid. Telers produceren met oog voor de omgeving en zetten zich met succes in voor betere bodemkwaliteit, plantgezondheid en het terugdringen van de milieubelasting. De sector biedt talloze banen, variërend van landbouwers tot onderzoekers en machinefabrikanten die nieuwe, energiezuinige teeltmethoden onderzoeken en implementeren. De bloembollensector heeft zich ook ontpopt tot energieproducent. Met zonnepanelen op de daken wordt groene energie opgewekt terwijl het landschap behouden blijft. Daarnaast dragen ze bij aan energienivellering van het net en verminderen ze snel de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. De prachtige bollenvelden trekken jaarlijks bezoekers van over de hele wereld, wat bijdraagt aan de lokale economie. Tegelijkertijd dragen de bloembollenvelden bij aan een mooi landschap. Ze voorkomen

verstedelijking en dragen bij aan de biodiversiteit. De sector draagt bij aan de leefbaarheid van onze gemeenschappen door het creëren van groene ruimtes en het ondersteunen van lokale initiatieven. Kortom, de bloembollensector staat symbool voor een holistische visie op een welvarende, duurzame samenleving waarin economische groei hand in hand gaat met natuurbehoud en de leefbaarheid van West-Friesland.

Gemeenten spelen een belangrijke rol in het creëren van een gunstige omgeving voor bedrijven. Eén samenhangend beleid is essentieel, waarin ontwikkeling van bedrijven en medewerking aan nieuwe initiatieven centraal staan. Daarnaast is de infrastructuur van vitaal belang voor bedrijven. Gemeenten moeten openbare voorzieningen zoals wegen, snel internet en het elektriciteitsnet verbeteren. Consistentie in regelgeving en belastingbeleid is van cruciaal belang om bedrijfsinvesteringen aan te moedigen. Een consistent meerjarenbeleid is nodig om lange termijn-doelen te stellen en te bereiken. Het voorzien in de behoefte van huisvesting voor buitenlandse medewerkers op en rond de bedrijven kan veel adequater worden opgepakt door verschillende gemeenten.

De bloembollensector biedt veel kansen voor regionale groei en ontwikkeling. Door te investeren in energie-efficiënte teeltmethoden en innovatieve landbouwtechnologieën kan de sector zowel duurzaam als winstgevend zijn. Dit bevordert de lokale werkgelegenheid en stimuleert de economie, terwijl automatisering de efficiëntie verhoogt. Het is een sector die niet alleen de prachtige bollenvelden in stand houdt, maar ook een motor is voor vooruitgang in de regio, waarbij innovatie en lokale welvaart hand in hand gaan. De juiste onderwijsvoorzieningen in de regio zijn daarom cruciaal. Zij leiden de medewerkers van de toekomst op.

De bloembollensector staat voor enkele uitdagingen. De overheid kan soms regelgeving implementeren die de sector nadelig beïnvloedt. Daarnaast kunnen enkele individuen een negatieve beeldvorming creëren die de reputatie van de sector schaadt. De druk op ruimte voor uitbreiding en de onzekerheid over wetgeving en rechtspraak bemoeilijken de bedrijfsopvolging. Dit alles creëert een onzekere situatie voor de toekomst van de sector, ondanks de waardevolle bijdrage ervan aan onze economie en landschap. De inmenging van investeerders van buiten de sector zorgt daarbij voor een grote druk op de toch al lastig beschikbare gronden.

De ontwikkelingsrichting van de sector wijst naar een toekomst van innovatie en duurzaamheid. Robotisering en automatisering worden geïntegreerd om de efficiëntie te vergroten. Hoogproductieve methoden en schaalvergroting zorgen voor een grotere oogst, terwijl de focus ligt op minder chemisch gebruik en milieuvriendelijke teeltpraktijken. Deze benadering stelt de sector in staat om op een duurzame en milieuvriendelijke manier te groeien, waarbij technologie een sleutelrol speelt in het verbeteren van de productieprocessen.

Ondernemerschap in de bloembollensector vereist een specifieke mindset. Succesvolle ondernemers in deze branche zijn flexibel, bereid om door te zetten en staan open voor veranderingen. Ze begrijpen het belang van samenwerking, niet alleen binnen de sector, maar ook met onderzoeksinstituten en lokale gemeenschappen. Deze ondernemers zijn bereid te investeren in nieuwe technologieën en methoden om hun bedrijven te laten groeien en floreren. Hun enthousiasme voor de sector drijft hen voort, zelfs in uitdagende tijden, en ze zijn vastbesloten om bij te dragen aan de schoonheid van bloembollenvelden en de duurzaamheid van de sector op de lange termijn.

De bloembollensector, vertegenwoordigd via de belangenverenigingen KAVB en LTO Noord, speelt een belangrijke rol in de huidige veranderingen. KAVB en LTO Noord faciliteren onderzoek naar innovatieve teeltmethoden en duurzaamheid, waardoor de sector kan blijven evolueren. Zij nemen verder de verantwoordelijkheid voor effectieve PR en communicatie om een positief beeld te bevorderen en belangen te behartigen bij regionale overheden. Daarnaast investeren de verenigingen in onderwijs en training om de sector van gekwalificeerd personeel te voorzien en kennisoverdracht te bevorderen. Deze actieve betrokkenheid en samenwerking zijn van cruciaal belang om de bloembollensector te positioneren als een veerkrachtige en innovatieve industrie.

Fruitteelt

Van oudsher komt fruitteelt in Noord-Holland voor rond de steden, waar het grootste deel van de producten werd geconsumeerd. Al voor het jaar 1500 was de Bangert (West-Friese benaming voor boomgaarden) het fruitteeltgebied nabij Hoorn. De fruitteelt legt zich toe op hard- en zachtfruit en steen- en pitvruchten. Appels en vooral peren zijn de meest geteelde fruitsoorten. Maar ook steenfruit zoals kersen en pruimen komen voor. Vanwege de vruchtbare grond en het goede klimaat met voldoende water is de regio bij uitstek geschikt voor de fruitteelt.

Ongeveer 80% van de fruitteeltbedrijven in Noord-Holland bevindt zich momenteel in de gemeente Drechterland. Peren, vooral Conference, is de grootste teelt maar er worden ook appels (Elstar) en pit- en steenfruit zoals pruimen geteeld. De ongeveer 65 fruitbedrijven in West-Friesland hebben nu ongeveer 650 ha in gebruik. Het aantal bedrijfsopvolgers in de fruitteelt is laag, ongeveer 5-10 bedrijven hebben een opvolger. Bijna 600 ha is nu in gebruik voor de perenteelt. De grond en het klimaat zijn bij uitstek geschikt voor de perenteelt. De trend in de sector is een afnemend areaal fruitteelt en een verdergaande schaalvergroting, met ook bedrijven tot meer dan 70 ha.

De fruitteelt opereert in een sterk internationaal concurrentieveld. Bijna 80% van de perenproductie is bestemd voor de export. De grootste afnemers zijn Duitsland, Groot-Brittannië en Rusland. Het grootste deel van de producten komt terecht bij supermarkten in binnen- en buitenland, een kleiner deel gaat naar de verwerkende industrie en een deel naar foodservice en catering.

Er worden steeds meer eisen aan fruit gesteld als het gaat om milieu-impact en de kosten voor arbeid nemen toe. Daarnaast staat de sector steeds vaker bloot aan extreme weersomstandigheden als hagel of droogte enerzijds en geopolitieke ontwikkelingen (zoals handelsbelemmeringen voor Rusland) anderzijds.

De automatisering en het gebruik van hulpmiddelen is ook in de fruitteelt in opkomst, bij plukken, autonome spuitmachines bij de gewasbescherming en ondersteuning bij het snoeien. Ook wordt geëxperimenteerd met intensievere en eenvoudigere plantsystemen, teneinde gemakkelijker te kunnen werken met tijdelijk personeel. Met betrekking tot de afzet komt de nadruk steeds meer te liggen op het traject dat het product aflegt tot in de winkel.

De watervoorziening voor de boomgaarden is in deze regio over het algemeen goed. Voor de fruitteelt is de beschikbaarheid van voldoende slootwater voor beregenen bij nachtvorsten in het voorjaar van groot belang. Gedurende een periode van hitte is het soms ook belangrijk om de oogst te beschermen tegen oververhitting. Facilitering vanuit het hoogheemraadschap is daarvoor belangrijk.

Er is behoefte aan tijdelijk personeel gedurende een korte plukperiode. Daarom is het heel belangrijk dat kortdurende huisvestingsmogelijkheden, van 2 tot maximaal 8 weken, voor arbeidsmigranten mogelijk zijn. Tevens zijn de mogelijkheden voor de toepassing van netten in toenemende mate belangrijk om de oogst te beschermen tegen hagel-, regen- en wildschade of om insectenplagen te voorkomen. De sector pleit voor het maken van provinciaal beleid om de steeds vaker voorkomende schade door de Halsbandparkiet te beperken.

Belangrijk aandachtspunt zijn ook de juridische procedures bij de Raad van State over de minimale afstand van 50 meter tussen de agrarische bestemming en gevoelige functies zoals woningbouw en recreatie, de zogenaamde spuitzonering. Binnen deze zone mogen geen gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt. Daarom pleit de sector er bij gemeenten voor dat bij ruimtelijke ontwikkelingen de belangen van de fruittelers worden gewaarborgd zodat zij gewasbeschermingsmiddelen kunnen blijven toepassen in hun bedrijfsvoering.

Samengevat heeft de fruitteeltsector de maatschappij veel te bieden: fruit is gezond en draagt bij aan een gezonde leefstijl, het vergroten van de biodiversiteit en het opslaan van CO₂ in boomgaarden. Door het gebruik van dierlijke mest voor de mineralenvoorziening van de fruitbomen kan ook een bijdrage worden geleverd aan de regionale kringlopen.

De Koninklijke Nederlandse Fruittelers Organisatie (NFO) is de organisatie van en voor de professionele, Nederlandse fruittelers. De NFO behartigt de belangen van fruitteeltondernemers met als speerpunten: gewasbescherming, sociaaleconomische kwesties, markt gerelateerde onderwerpen, kennis en innovatie, ondernemerschap en sectorpositionering.



Zaad- en plantenveredeling

De meest kapitaalintensieve agrarische sector in de regio is de plantenveredeling en zaadtechnologie, verenigd in Seed Valley. West-Friesland vormt een internationaal centrum voor deze sector. Wat Silicon Valley is voor IT en software, dat is Seed Valley voor de ontwikkeling van nieuwe groenten- en bloemenrassen. Tientallen bedrijven werken dagelijks aan de ontwikkeling van nieuwe groenten- en bloemenrassen. Hier worden gewassen ontwikkeld die o.a. een hogere opbrengst geven, resistent zijn tegen ziektes of beter smaken. Dit alles met zo min mogelijk gebruik van ruimte, energie en water. Meer dus met minder.

Op de markt voor tuinbouwzaden is 'Seeds from Holland' een onverwoestbaar handelsmerk. Bij de Seed Valley zaadbedrijven wordt dan ook 86% van de omzet in het buitenland gerealiseerd. De bedrijven verkopen niet alleen hun zaden in het buitenland, maar veredelen en produceren ook ter plaatse. Vanuit alle continenten en klimaatzones bedienen zij de wereldmarkt op maat. Lokale specialisten worden bijgestaan door Nederlandse collega's die hun kennis overdragen. Ongeveer 70% van de groenten die wereldwijd worden geteeld heeft een oorsprong in deze regio.

80% van de wereldmarkt in zaadveredeling is in handen van negen multinationals, hiervan zijn er vier gevestigd in of nabij Enkhuizen en één in het nabijgelegen Warmenhuizen. Deze vijf bedrijven hebben een gezamenlijke omzet van bijna € 2 miljard en er werken meer dan 3.500 medewerkers, grotendeels met een HBO+ niveau.

Naast de grote bedrijven zijn er nog zo'n 30 kleinere bedrijven in de regio gevestigd die hoogwaardig uitgangsmateriaal (zaden, stekken en jonge planten) produceren. De clustering is een gevolg van het grote belang van samenwerking en kennisdeling voor de bedrijven. In totaal zijn de vestigingen in West-Friesland goed voor bijna € 1 miljard omzet. Echter, wanneer de omzetten van de vestigingen van de West-Friese (moeder)bedrijven elders in de wereld meegenomen worden, pakt de toegevoegde waarde van deze sector vele malen hoger uit.

Maar liefst meer dan 16% van de omzet wordt jaarlijks geïnvesteerd in Research & Development. Voor het ontwikkelen van nieuwe rassen is er kennis nodig van o.a. plantenteelt, genetica, celbiologie, biochemie en bio-informatica. De klassieke beginselen van genetica, de selectie van de gewenste eigenschappen en de introductie van nieuwe technologieën gaan samen in dit proces. Waar een veredelaar voorheen moest wachten tot een plant volgroeid was om te zien of het bijvoorbeeld een gele of rode paprika werd, kan dat nu al in een vroeg stadium in het DNA van een kiemplantje worden vastgesteld. Het veredelingsproces verloopt daardoor wel twee of drie keer sneller. Met behulp van automatisering en bio-informatica verzamelen veredelaars veel informatie over de eigenschappen van planten. Dat maakt het mogelijk om nieuwe rassen sneller op de markt te brengen. Ontwikkelingen in de zaadtechnologie zorgen daarnaast voor steeds betere kwaliteit van zaden: ze ontkiemen tegelijkertijd, groeien uniform en zijn beter bestand tegen ziektes.

De toenemende internationalisering van de bedrijven en het mogelijk in gebruik nemen van Lelystad Airport gaat ertoe leiden dat er in en rondom Enkhuizen een toenemende vraag is naar ruimteverhuur, eet- en overnachtingsmogelijkheden voor het zakelijke circuit.





Glastuinbouw

De West-Friese glastuinbouw is een krachtige en innovatieve sector. Nederlandse glastuinders telen op een verantwoorde manier groenten, bloemen en planten ter bevordering van de gezondheid, het geluk en het welzijn van consumenten in de regio en daarbuiten.

In West-Friesland is vooral geconcentreerd glasareaal aanwezig, maar er zijn ook hier en daar solitair gelegen kleinschalige sierteeltbedrijven en grote tulpenbroeibedrijven met ondersteunend glas.

Er wordt soms bewust voor gekozen om kassen op een geïsoleerde plek te plaatsen om te voorkomen dat ziekten en plagen daar binnenkomen en zich verspreiden.

Glastuinbouwgebied Het Grootslag is gelegen tussen Enkhuizen en Hoorn, vlak bij het IJsselmeer. Daarmee is ook één van de natuurlijke voordelen van het gebied weergegeven, namelijk de extra lichtinstraling van gemiddeld 8% ten opzichte van andere plaatsen in Nederland. Sinds 1999 is in de polder Het Grootslag een 412 ha groot gebied ontwikkeld als glastuinbouwconcentratie-gebied. Inmiddels is het gebied volledig uitgegeven. De netto bebouwde oppervlakte aan kassen bedraagt 176 hectare. Het gebied kenmerkt zich door een mix van groenteteelt (85%) en sierteelt (15%).

De sector in deze regio ontwikkelt zich de komende 10 jaar naar minder bedrijven (halvering) met specialisatie en nog meer innovatie. In hectares blijft de omvang ongeveer gelijk. Vernieuwing van de bedrijfsvoering gaat versneld door. Ook wordt een toename van zaadteelt in de regio verwacht doordat bedrijven deels weer terugkomen uit het buitenland.

Het Grootslag is rond het jaar 2000 aangewezen als groeilocatie voor de glastuinbouw en vormt, samen met het nabijgelegen Alton (Heerhugowaard) en Agriport A7 (Middenmeer), de Glasdriehoek. Op Agriport A7 is er ruimte voor grote bedrijven, in Het Grootslag is bijvoorbeeld de leefomgeving een belangrijk vestigingsvoordeel (scholen, sportvelden, etc.). De genoemde gebieden zijn daarmee geen concurrenten maar versterken elkaar.

In 2018 hebben tien glastuinbouwbedrijven de handen ineengeslagen en in samenwerking met ECW Energy twee geothermiedoubletten met een gezamenlijk vermogen van 30,6 MW ontwikkeld en gerealiseerd. Ook is een warmtenet en een lokaal CO₂-net aangelegd met een lengte van circa 5 kilometer. In 2019 heeft Host een biomassa-installatie met een thermisch vermogen van 17,7 MW en een elektrisch vermogen van 3,4 MW gerealiseerd. In combinatie met de circa 20 MWth aan warmtepompen die op de verschillende glastuinbouwbedrijven is geïnstalleerd, is Het Grootslag het eerste glastuinbouwgebied in Nederland dat voldoet aan de duurzaamheidsdoelstellingen van 2030 van de sector. De sector ontwikkelt zich tot een energieneutrale sector door warmtebuffering en toepassing van aardwarmte en productie/opslag van elektra. In Het Grootslag kan het zogenaamde 3e doublet ook warmte aan huizen leveren, afhankelijk van nieuwe bouwprojecten in de gemeente. De glastuinbouw kan verder verduurzamen door minder afhankelijk te worden van aardgas via het gebruik van rest- of aardwarmte. Ook de elektrificatie van de energievoorziening zal de komende jaren versnellen. Belangrijk hierbij is wel dat er voldoende groene elektrische energie in de wintermaanden beschikbaar is of opgewekt kan worden.

De bloemen en planten worden afgezet via Royal FloraHolland. Groentebedrijven in Het Grootslag zijn gebaat bij de ontwikkeling van Agriport A7 omdat het grootschalige glastuinbouwgebied veel aanverwante bedrijvigheid (verwerking, verpakking, handel, etc.) naar het noorden trekt. De groente wordt afgezet op uiteenlopende wijze, zowel rechtstreeks vanaf het bedrijf, via een ander glastuinbouwbedrijf, via The Greenery of via andere exporteurs.

Er wordt gewerkt met gesloten kassystemen waarbij de plant nauwelijks in contact staat met de open omgeving en zodoende minder last heeft van externe invloeden van weer, mens en natuur. Het zijn over de hele linie genomen hoogproductieve systemen waarbij input (meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen) en output (planten, reststromen) maximaal gestuurd worden. Er wordt daarbij zoveel mogelijk gebruik gemaakt van biologische bestrijders om ziekten en plagen te voorkomen en te bestrijden. Dit leidt tot zeer hoge efficiency, minimale emissies en goede mogelijkheden tot hergebruik van reststromen.

Hiervoor zijn veelal hoge investeringen vereist en er bestaat een grote afhankelijkheid/verbondenheid met de financiële sector, toeleveranciers en verwerkers. Verdere verticale ketenintegratie en samenwerking is welhaast onvermijdelijk. Qua rendement is 'sturen tot achter de komma' noodzakelijk. Doorontwikkeling van deze bedrijven is kennisintensief en vraagt om innovatieve netwerken en kapitaalcrachtige investeerders in de keten. Dat mondt uit in een relatief zware administratieve verantwoording richting markt en maatschappij/overheid. Deze is evenwel relatief makkelijk te organiseren en te borgen omdat veelal gewerkt wordt met gecontroleerde 'aan- en afvoerstromen' en de invloed van bijv. weer, bodem of externe omgeving nauwelijks meespeelt.

De wereldberoemde sierteeltsector draagt bij aan vergroening van de publieke en private ruimte. Door het gebruik van snijbloemen, bomen, bollen en potplanten wordt in zowel in de binnen- als in de buitenruimte, zowel in de steden als in de dorpen en op het platteland bijgedragen aan de biodiversiteit en een mooie omgeving. Tevens draagt de sector in sterke mate bij aan een beter leefklimaat, het vasthouden van water bij zware regenbuien, koelere steden in de zomer en betere recreatiemogelijkheden in de stad. Bloemen en planten hebben een aantoonbaar gunstig effect op de gezondheid van mens en dier, vermindering van stress en zuivering van lucht.

Zowel op het gebied van waterkwaliteit als -kwantiteit kan de sector een bijdrage leveren. Denk aan tijdelijke waterberging bij clusterbuien via een leveling-systeem voor water waarmee wateroverlast in de bebouwde omgeving kan worden voorkomen. Verzilting is tegen te gaan door infiltreren van water.

Deze regio is een verstedelijkt gebied geworden. Steeds meer mensen met een goede opleiding zijn hier gaan wonen, het aanbod van hoger gekwalificeerd werk is daarom van belang. Ook in de glastuinbouw neemt de vraag naar hoogopgeleid personeel toe. De sector zou zich meer kunnen laten zien op de arbeidsmarkt in de regio om deze werknemers aan te trekken.

De glastuinbouwsector kan mogelijk meer samen optrekken met Seed Valley bij het jaarlijkse evenement Kom in de Kas. Ook door het organiseren van andere activiteiten zoals bijv. eendaagse verkoop van planten op het bedrijf of een sector- of burendag kan de verbinding met de maatschappij worden opgezocht. De mooie omgeving rondom de kassen kan nog meer worden ingericht voor sporten en recreëren.

Het is belangrijk om duidelijk aan de overheden te laten weten waarom bepaalde middelen of acties nodig zijn. Door hen uit te nodigen om regelmatig de bedrijven te bezoeken, creëer je meer begrip en transparantie. Ook is het onderhouden van goede relaties met ngo's van belang zodat een sterke samenwerking en wederzijds vertrouwen ontstaat.

Er komt heel veel af op de ondernemers. Het is daarbij belangrijk om zelf ook in balans te blijven, bijvoorbeeld door te onderzoeken wat je zelf wilt doen en wat je wilt uitbesteden. Ondanks de drukke werkzaamheden is het ook goed om tijd te nemen om te ontspannen.

Onderling kunnen ondernemers nog meer samenwerken en zich richten op de omgeving. Ook het aandacht houden voor de eigen ontwikkeling en het opdoen van kennis bij anderen is van belang: de glastuinders kunnen elkaar helpen en inspireren.

Bij projecten moeten ondernemers nog meer hun rol als uitvoerder vervullen in plaats van volgers te zijn. Richting de politiek moet nog beter worden uitgedragen waar de sector voor staat en ook de lobby kan sterker. Er moet aandacht zijn voor het helpen van tuinders om echte ondernemers te worden; soms kan het tuinder-zijn in de weg staan van het ondernemerschap.

De sector vraagt de overheden om bedrijven te ondersteunen met duidelijke aanspreekpunten die voldoende kennis hebben van de sector. Ondernemers merken nu vaak dat beleid wordt gemaakt zonder voldoende begrip van de materie. Het is ook belangrijk om beleid voor langere tijd vast te stellen. Er moet genoeg ruimte blijven voor de verdere ontwikkeling van het glastuinbouwcluster, en andere activiteiten in het gebied moeten worden beperkt. Het behoud van ruimte voor solitaire bedrijven is belangrijk vanwege de risico's van ziektes en de beschikbaarheid van personeel. Daarnaast zou het nuttig zijn om in de provincie Noord-Holland de mogelijkheden voor een nieuwe Ruimte voor Ruimte-regeling te onderzoeken.

Samengevat is de glastuinbouw in staat om de wensen van consumenten, milieueisen en economie te verenigen in hun bedrijfsvoering. In de beschermde omgeving van de kas gebruiken zij al het goede van de natuur optimaal, houden zij ziekten en plagen buiten de deur en sluiten zij milieubelastende reststromen uit. De bijdrage aan de regio zijn gezonde producten en bloemen die mensen gelukkig maken. Maar ook draagt de glastuinbouw bij aan de innovatiekracht in de regio, zowel direct als indirect bij de bedrijven. Tevens is het een betrouwbare en veerkrachtige sector die al veel uitdagingen heeft overwonnen door innovatiekracht en ondernemerschap. Ook werken zij met zorg aan de arbeidsomstandigheden van hun personeel.

Glastuinbouw Nederland verenigt en ondersteunt ondernemers hierin met als belangrijkste activiteiten lobby richting de landelijke, provinciale en regionale overheden, het aanjagen van kennisontwikkeling en het inspireren van ondernemers door kennisuitwisseling.



(Melk)veehouderij

Jarenlang is de **melkveehouderij** de dominante agrarische bedrijfstak geweest in West-Friesland. De vele kenmerkende stolpboerderijen die in de lintbebouwing van West-Friesland zijn te vinden, zijn ooit gebouwd als onderkomens voor boeren en hun vee. De West-Friese veehouderij is al eeuwenlang wereldwijd toonaangevend in onder meer de export van vee en kaas. De veehouders voldoen aan de wettelijke eisen voor diergezondheid, dierenwelzijn en omgeving, en vaak ook aan eigen bovenwettelijke eisen die door kwaliteitssystemen worden voorgeschreven. Daarmee staan ze garant voor kwalitatieve en veilige dierlijke producten.

In West-Friesland zijn ongeveer 215 melkveebedrijven met ongeveer 22.000 melkkoeien. Deze bedrijven hebben nog steeds het meeste land in gebruik, ruim 16.000 ha. 65% van alle cultuurgrond is grasland. Daardoor is de veehouderijsector de grootste landschapsbeheerder van de regio. Beeldbepalend zijn de groene weiden waarin koeien, vleesvee, schapen of paarden lopen.

Nagenoeg alle melkveehouders in West-Friesland weiden hun koeien. Voor de melkveehouderij met weidende koeien is het nodig dat er voldoende grond rondom de bedrijfsgebouwen ligt. Structuurverbetering via onderlinge kavelruil is daarom erg belangrijk. Door gebruik van land voor bollen, groente en mais is de melkveehouderij in West-Friesland landelijk gezien relatief extensief (weinig koeien per ha). Verwerking van melk op het bedrijf, bijv. tot kaas of kwark, gebeurt niet zoveel in West-Friesland.

De veehouderij is noodzakelijk om kringlopen te sluiten door plantaardige en industriële reststromen effectief om te zetten in eiwitten die geschikt zijn voor menselijke consumptie. De nutriënten uit de veehouderij zijn weer belangrijke meststoffen voor de teelt van gewassen. Door de mestwetgeving is er ook in West-Friesland in toenemende mate een tekort aan grond voor het plaatsen van dierlijke mest. Daarom wordt de samenwerking met andere sectoren nog belangrijker.

De veehouderij zal zich bij de afzet van producten sterker gaan richten op nabije afzetmarkten. Ook voor veevoedergrondstoffen zal de focus verschuiven naar dichterbij gelegen bronnen en grondstoffen die niet voor menselijke consumptie geschikt zijn. Tegelijk zal de sector via onderscheidende producten met meer toegevoegde waarde inspelen op zowel materiële als immateriële behoeften van consumenten. Huidige voorbeelden zijn vrije uitloopeieren, weidemelk en kipfilet met Beter Leven Keurmerk (BLK). Diergezondheid, dierenwelzijn en hygiëne vormen de basis voor een vitale veehouderij. De natuurlijke afweer van dieren neemt via genetische vooruitgang toe, hiermee kunnen we de afhankelijkheid van antibiotica verminderen. Internationaal diertransport over lange afstanden zal verminderen met het oog op dierenwelzijnseisen en om insleep van dierziektes en kruisbesmettingen tussen dieren en mensen te voorkomen. Het verder terugdringen van verliezen uit mest naar bodem, water en lucht is een van de grootste opgaven voor de veehouderij. Door mest beter te benutten daalt de afhankelijkheid van eindige grondstoffen zoals aardgas, fosfaat en kalium voor kunstmestproductie. Ook neemt de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater verder toe. Het sluiten van de voer-mestkringloop op Europese schaal is hier op termijn onderdeel van. De mate waarin de landbouw de genoemde zaken kan oplossen is medebepalend voor het aantal dieren dat gehouden kan worden in Nederland.





Gezonde en tevreden dieren in een gezonde leefomgeving met een gezonde markt vormen in West-Friesland de basis voor het houden van dieren. Het houden van en zorgen voor gezonde dieren zit in de genen van iedere veehouder. Het geluk van boeren en dieren is onlosmakelijk met elkaar verbonden. De West-Friese veehouders blinken uit in het houden van gezonde, robuuste dieren die worden gehouden in een omgeving met respect voor de intrinsieke waarde van het dier. Zij zijn in staat zich steeds te vernieuwen en te verbeteren

In de agrarische sector merken wij de spannende tijden die vooral de veehouderij door moet maken op dit moment. De sector kampt met een grote onzekerheid over bestaande en te verkrijgen vergunningen. Denk hierbij aan de Natuurbeschermingswet en zogenaamde PAS-melders, waarbij de door de overheid erkende vergunningen achteraf zijn ingetrokken. De financiering van deze bedrijven staat daardoor onder druk. Bouwvergunningen worden vaak niet meer afgegeven. Investerings en innovaties worden daardoor uitgesteld.

De melkveehouderij is van oorsprong een innovatieve sector. De sector heeft zich de afgelopen decennia sterk ontwikkeld. De focus lag daarbij op specialisatie en efficiëntie. Met de productie van hoogwaardige zuivel(producten) is de sector competitief op een vrije wereldmarkt. Daarbij zijn de zorg voor dier, bodem, klimaat en omgeving belangrijke, voortdurend veranderende randvoorwaarden. Maatschappelijke opgaven veranderen. De druk op de ruimte groeit, er is zorg om natuur, klimaat en leefomgeving en er ontstaat een andere kijk op de omgang met dieren. Deze opgaven hebben geleid tot een voortdurende stapeling van beleid. Dit zorgt op elk melkveebedrijf voor een steeds complexere puzzel, met vaak conflicterende issues. Hiermee zakelijk en emotioneel kunnen dealen als veehouder en ondernemer is een flinke uitdaging.

Het verdienend vermogen van de intensieve opengrondteelten is groter dan die van de veehouderij. Mede door de hoge grondprijzen van gemiddeld meer dan € 100.000 per ha is de concurrentiekracht van de veehouderijsector ruimtelijk beperkt. Uitbreiding in areaal is voor de bedrijven daardoor vrijwel onmogelijk, terwijl dat wel nodig is voor een duurzame ontwikkeling van het bedrijf.

De **schapenhouderij** beheert een deel van de natuur en het landschap en levert kwalitatief hoogwaardig en duurzaam lamsvlees. De sector spant zich in voor een diervriendelijk en natuurlijk imago en verdere professionalisering van de sector. De West-Friese schapensector is zeer divers van karakter. Enkele tientallen bedrijven zijn gespecialiseerd in de productie van lamsvlees, schapenmelk of natuurbeheer. Daarnaast zijn er nog veel bedrijven die met schapen een tweede tak invullen. Schapen lopen het hele jaar door buiten en zijn daarmee gezichtsbepalend in het landschap. De sector heeft een uitstekend imago en zorgt voor verbindingen tussen de agrarische sector en de maatschappij. Punten van aandacht voor de sector zijn de komst van de wolf in Nederland, het beschikbaar houden van betaalbare gronden voor het weiden van schapen, het voorkomen van uitbraken van dierziekten en een goed Identificatie- en Registratiesysteem.

De LTO Noord-afdeling wil dat een verantwoorde groei van **melkgeitenbedrijven** mogelijk blijft, met behoud van maatschappelijk draagvlak en een goed verdienmodel voor boeren. Geitenzuivel zoals kaas, melk, yoghurt en babyvoeding wint aan populariteit onder consumenten. Dit biedt perspectief voor de geitenhouderij en de sector is dan ook sterk gegroeid in de afgelopen jaren. Behoud van maatschappelijk draagvlak is voor de sector van levensbelang. LTO Noord, ketenpartijen en maatschappelijke belangenorganisaties onderzoeken onder welke randvoorwaarden en binnen welke grenzen bedrijfsontwikkeling mogelijk is. De sector werkt via de Duurzame Geiten Zuivel Keten aan verdere verduurzaming langs drie thema's: diergezondheid en dierenwelzijn, energie en klimaat, en imago en markt.

De **vleesveehouderij** wordt gekenmerkt door familiebedrijven die met passie, vakmanschap en zorg werken aan verantwoord rundvlees. De sector draagt bovendien bij aan biodiversiteit, het landschap en onderhoud van de natuur. Er is een groeiende behoefte aan goed vlees van West-Friese bodem. De consument is kritisch en stelt hoge eisen aan smaak, dierenwelzijn en voedselveiligheid. De vleesveesector werkt daarom volgens hoge standaarden en biedt de consument vlees van de beste kwaliteit. Met korte ketens en de kringloopgedachte staan de vleesveehouders in verbinding met de maatschappij.

Nederland heeft een rijke **paardentraditie**. De paardensport is vanuit economisch perspectief de tweede professionele sport van Nederland. De fokkerij staat wereldwijd hoog aangeschreven. Dierenwelzijn en diergezondheid zijn speerpunten in de paardenhouderij. De paardensector wordt gedragen door ruiters en ondernemers. Er zijn onder meer recreatieve ruiters en actieve wedstrijdporters. Er is een groot aantal verschillende paardenbedrijven zoals maneges, pensionstallen, fokkerijen maar ook ondernemers in bijvoorbeeld handel, geneeskunde en verzorging. Belangrijke thema's zijn onder meer paardenwelzijn, diergezondheid, Identificatie en Registratie (I&R) en fiscale zaken. LTO Nederland werkt hiervoor nauw samen met andere brancheverenigingen en vertegenwoordigers in de Sectorraad Paarden.



Aanverwante bedrijvigheid

Het grote aanbod van aanverwante bedrijvigheid in de regio is ook kenmerkend. Ter illustratie: in West-Friesland zijn ruim 100 transportbedrijven gevestigd met enkele duizenden fulltime arbeidskrachten in dienst. Een groot deel hiervan is gericht op transport van agrarische producten. Daarnaast zijn er nog ongeveer 300 andere bedrijven in West-Friesland gevestigd die gericht zijn op aan de agribusiness verwante bedrijvigheid zoals verwerking en sortering van producten, handel, mechanisering, loonwerk, etc. Bij deze bedrijven zijn meer dan 3.000 fulltime arbeidskrachten in dienst. Bedrijven gespecialiseerd in alle soorten en maten van opslag, verwerking, sortering en verpakking zijn er te vinden, alsook transportbedrijven die desgewenst de ruwe producten, halffabricaten of eindproducten kunnen bezorgen op iedere gewenste locatie op ieder moment van de dag. Zo wordt bijvoorbeeld maar liefst 80% van de gesneden groenten in de Nederlandse supermarkten gesneden bij twee groenteverwerkingsbedrijven: Hessing Supervers in West-Friesland en Vezet in Warmenhuizen, nabij West-Friesland. Dat vergt dagelijks een uitgebreide logistieke operatie.

Daarnaast leveren ook de toeleverende bedrijven, mechanisatie- en automatiseringsbedrijven, kennisinstellingen, accountantskantoren, banken en makelaars een belangrijke bijdrage aan de West-Friese agribusiness. Een groot deel van de groeipotentie van de agribusiness in West-Friesland schuilt in al deze vormen van aanverwante bedrijvigheid. Een opvallende trend met betrekking tot de afzet van producten is dat primaire bedrijven zich verenigd hebben in verschillende coöperaties en telersverenigingen. Langzamerhand verbreden steeds meer productiebedrijven zich door activiteiten als verwerking, verpakking en opslag op te pakken. Deze activiteiten zorgen voor een duidelijke meerwaarde van de producten. Waar sommige bedrijven dit individueel aanpakken (als tweede tak), besluiten sommige coöperaties en/of telersverenigingen dit gezamenlijk te doen, zoals bij Tolpoort. Vele agrarische producten worden hier op- en overgeslagen, gekoeld, verwerkt en verpakt. Door de gezamenlijkheid is er veel draagvlak voor innovaties, zowel financieel, ruimtelijk als technisch. Behalve de dienstverlening die direct gericht is op productie, verwerking en verkoop van groenten, fruit en bloemen, zijn in West-Friesland ook vele mechaniserings- en automatiseringsbedrijven en toeleverende bedrijven van bijvoorbeeld zaaigoed of gewasbeschermingsmiddelen te vinden. Diverse kennisinstellingen, accountantskantoren en banken ondersteunen de agrarische sectoren op inhoudelijk en financieel aspect. Zo ondersteunen partijen als Rabobank, Kamer van Koophandel en Greenport Noord-Holland Noord en verschillende makelaars de agrarisch ondernemers door de belangen van de sector te behartigen bij het ontwikkelen van beleid, te bemiddelen bij de aan- en verkoop van onroerend goed en te adviseren op gebied van bedrijfsontwikkeling en -strategie.

De belangrijkste verschuiving in de aanverwante bedrijvigheid is de vestiging van steeds meer services en activiteiten op het primaire bedrijf. In het afgelopen decennium is er zowel op de binnenlandse als op de buitenlandse markt een toenemende vraag naar unieke en (dag)verse producten geweest. Steeds meer producten in West-Friesland worden dan ook geteeld op aanvraag van de klant. Deze trends hebben geleid tot een grote toename in opslagcapaciteit op de primaire bedrijven, een grote toename aan verwerkings- en verpakingsactiviteiten en een enorme groei in innovatieve toepassingen van software, techniek, mechanisatie en automatisering van productie-, logistieke en onderhoudsprocessen.



Multifunctioneel

De trend van schaalvergroting is in de gehele landbouwsector zichtbaar. In West-Friesland is deze trend ook duidelijk te zien. Veranderingen in het Europese landbouwbeleid en productie voor de wereldmarkt noodzaken de agrarische ondernemer de kostprijs van de productie te verlagen en de productie te intensiveren, op te schalen en te rationaliseren.

Daarnaast is de trend van verbrede landbouw zichtbaar. Bedrijven in de Multifunctionele Landbouw (MFL) hebben één of meerdere extra takken op hun bedrijf. Door haar directe contacten met de consumenten en burgers heeft deze sector extra mogelijkheden om het verhaal van de sector voor het voetlicht te brengen. Voor boeren en tuinders biedt het een nieuw verdienmodel en risicospreiding. Steeds meer agrarische bedrijven combineren de productie van voedsel en beheer van het landschap met het leveren van maatschappelijke diensten. De Multifunctionele Landbouw verbindt boer en burger en is een sector met een enorme groeipotentie. Dit is grotendeels te danken aan uitbreiding van zorgactiviteiten, verkoop aan huis, recreatie etc. Er is een steeds groter wordende groep van agrarische bedrijven met boerderijwinkels en stalletjes langs de weg. De verwachting is dat deze trend zich voortzet. Verbrede landbouw is de manier om de verbinding tussen de stad en het platteland te herstellen, waarin een grote rol voor de agrariër is weggelegd. Stimuleren van economische bedrijvigheid ten behoeve van zowel schaalvergroting als verbreding is gewenst. Mede door de toenemende vraag naar verbredingsactiviteiten vanuit burgers maar ook vanuit de ondernemers. Het is zaak om de agrariër in dit proces goed te faciliteren: zowel de schaalvergroting als de verbredingsactiviteiten vragen ruimte.

De sector is enorm gegroeid en heeft nog veel potentie. Het is een diverse sector met een nog lage organisatiegraad waardoor collectieve middelen voor innovatie, onderzoek en kennisdeling nog onvoldoende voorhanden zijn.

Om meer West-Friese producten in de schappen van de supermarkten te krijgen is de introductie van een zogenaamde 'West-Friese bonus' een belangrijke stimulans. Een product met een West-Friese bonus toont aan dat het product van de eigen West-Friese bodem, kas of stal komt. Er zijn minder vervoersbewegingen en transport nodig en het stimuleert de positie van boeren en tuinders als dragers van het West-Friese landschap. De bonus moet worden gedragen door boeren en tuinders, verwerkers en de West-Friese supermarkten. Het moet zowel een uiting worden van lokaal geproduceerd, goed voor de boer als goed voor het milieu. Naast inzet op de bonus wil de afdeling in samenwerking met de provincie en gemeenten een uniform stimulerend programma opzetten om lokale afzetmogelijkheden en daarmee korte ketens en boerderijverkoop verder te stimuleren. Op dit moment zijn er veel lokale, private en publieke initiatieven, elk versnipperd en vaak met een beperkte scope. De LTO Noord-afdeling wil de inspanningen van partijen bundelen in een aanjaagteam. Zo moet het regionaal netwerk van lokale afzet/boerderijverkoop via moderne digitale media (bijv. apps) verder zichtbaar worden gemaakt, zodat iedereen snel kan ontdekken waar hij of zij makkelijk bij de boer kan kopen. Tevens moet er expertise worden opgebouwd in het eenduidig toepassen van de regel- en wetgeving en moeten belemmeringen worden opgeheven.

De mogelijkheden van lokale afzet, korte ketens en boerderijverkoop geldt niet voor alle boeren en tuinders. Korte ketens zijn en blijven nichemarkten. Deze kunnen alleen bestaan bij de gratie van de mainstream. Tegelijkertijd verdient het concept regionale ondersteuning en aanmoediging, ook omdat het direct contact tussen boeren, tuinders en de consument stimuleert en zo een belangrijke kloof overbruggt en onderlinge kennis en begrip vergroot.





Uitvoeringslijnen met speerpunten

Versterken ruimtelijke ontwikkelingen

De huidige situatie in West-Friesland biedt uitstekende ruimte voor agrarische ondernemers. Wat de regio aantrekkelijk maakt is de vruchtbare landbouwgrond, het gunstige klimaat en de toegang tot voldoende zoet water uit het IJsselmeer. West-Friesland is daarbij relatief goed bereikbaar door het netwerk van snelwegen en de gunstige ligging ten opzichte van mainport Amsterdam

Wel neemt de druk op de ruimte toe. Andere ontwikkelingen zoals woningbouw, infrastructuur, bedrijventerreinen, natuur en het opwekken van zonne- en windenergie leggen claims op het agrarisch productiegebied. De ontwikkeling van de agribusiness zorgt ervoor dat de ruimtelijke eisen veranderen. Overheden maken keuzes in het inrichten van de ruimte met oog voor werken, wonen, infrastructuur, energievoorziening en kwaliteit van de leefomgeving. De agribusiness kan in elk van deze onderwerpen een rol spelen. Om de economische en maatschappelijke bijdrage van de agribusiness in deze afwegingen te borgen, is het belangrijk dat er aandacht is voor een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van het agrarisch gebied in West-Friesland. Zorgen voor de ruimtelijke ontwikkeling van de agribusiness waarin opgaven voor economie, energie, klimaat, milieu en logistiek in samenhang worden aangepakt met oog voor de ruimtelijke kwaliteit.

Het beschikbare landbouwareaal in West-Friesland zou gezien de agrarische behoefte minimaal gelijk moeten blijven. De ambities op gebied van onder andere woningbouw, bedrijventerreinen, energietransitie, natuurontwikkeling, klimaatadaptatie en infrastructuur vergroten de druk op de beschikbare ruimte. In deze context moet de agribusiness zich toekomstbestendig ontwikkelen. Hierbij moet onder meer ruimte gevonden worden om de energievoorziening van bedrijven te verduurzamen, maatregelen om beheer van bodem en water te verbeteren, maatregelen om biodiversiteit te stimuleren en tevens om nieuwe verschijningsvormen van agrobédrijven en de huisvesting van medewerkers ruimte te bieden. Door slim om te gaan met een combinatie van functies kunnen voordelen gehaald worden voor landschap, klimaat en ondernemers. Slim combineren van de warmtevraag van woonbebouwing en glastuinbouw kan bijvoorbeeld de energietransitie versnellen van zowel de sector als het stedelijk gebied.

Speerpunten:

- In de komende jaren worden in de provinciale gebiedsprocessen voor het landelijk gebied, in het zogenaamde PPLG, integrale afwegingen gemaakt tussen natuur, milieu, economische sectoren en bewoners. In verschillende gebieden en voor verschillende (agrarische) sectoren zal de impact van de gebiedsgerichte aanpak groot zijn. LTO Noord West-Friesland wil samen met de betrokken ondernemers aan tafel plaatsnemen en sturing geven aan de uitvoering.
- Voldoende ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden voor de land- en tuinbouw door te pleiten voor behoud van het teeltareaal in de regio.
- Pleiten voor bouwblokken van voldoende omvang vanwege extra benodigde ruimte voor verduurzaming van de bedrijven.
- Er bij het hoogheemraadschap en gemeenten voor pleiten dat het beheer van de bermen in verband met de overlast van uitzaaiende onkruiden meer afgestemd wordt met de sector.
- Ruimte voor ruimte-beleid van de provincie herijken en verruimen.
- Samen met de Agrarische natuurvereniging Hollands Noorden en Recreatieschap West-Friesland natuur- en landschapsbeheer in de regio verder ontwikkelen en uitvoeren, inclusief ecologische dienstverlening.
- Inzet is nodig om samen met overheden en marktpartijen het glasvezelnet op het platteland te optimaliseren en er zo voor te zorgen dat de mogelijkheden van de toekomst op het gebied van precisielandbouw, big data, agrarische data science, blockchain, technologie en robotisering benut kunnen worden.
- Een nieuwe impuls is nodig vanuit de afdeling voor structuurversterking van de bedrijven door het vergroten van de huiskavels en mogelijkheden tot duurzamer grondgebruik, in samenwerking met STIVAS en de provincie Noord-Holland.
- LTO Noord pleit ervoor om gezamenlijk met ondernemers, bedrijven en overheden nog meer te kijken naar mogelijkheden voor zon op het dak, conform het door de overheid ingezette beleid volgens de zonneladder.
- De afdeling neemt initiatief om samen met de sectoren de mineralenkringloop op regionaal niveau te stimuleren. Denk hierbij aan afval en het maximaal benutten van de regionale mest van veehouders door de verschillende sectoren.
- De afdeling pleit bij overheden voor verdere ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden van de bedrijven en de aanverwante agribusiness zodat er voldoende mogelijkheden blijven om de bedrijven verder te ontwikkelen en te verduurzamen, zoals bijvoorbeeld ruimte voor de energietransitie, klimaatadaptatie, bodem- en waterbeheer.
- De afdeling neemt het initiatief naar de gemeenten om te pleiten voor gelijke regel- en wetgeving over alle gemeenten heen. De afdeling pleit hierbij onder meer voor het opheffen en voorkomen van tegenstrijdige en versnipperde regelgeving bij de gemeenten inzake de multifunctionele landbouw. Het voorstel is om in overleg met de gemeenten een gezamenlijk aanspreekpunt te organiseren voor de uitvoering van het beleid.
- Er is onvoldoende capaciteit op het elektriciteitsnetwerk, dit is een zaak die op zeer korte termijn door de overheden moet worden opgepakt tezamen met de beheerders van de energie-infrastructuur zoals Liander. Naast vergroten van de capaciteit moet daarbij ook worden ingezet op het 24/7 optimaliseren van vraag en aanbod van elektriciteit in de regio en het stimuleren van opslagsystemen. De productie van duurzame energie in de nacht is een beperkende factor. De afdeling pleit daarom bij gemeenten voor mogelijkheden om kleinschalige windmolens te plaatsen op bouwblokken bij bedrijven. Wanneer het mogelijk is gezien de landschappelijke structuur dan kan de plaatsing van grotere windmolens in een industriële omgeving ook een goede optie zijn.

Versterken imago en positionering

In West-Friesland is het belang van het agribusiness-cluster en de regionale samenhang daarvan nog onvoldoende bekend bij politiek, beleidsmakers en ondernemers. Bedrijven hebben soms moeite om nieuwe mensen aan te trekken voor een carrière in de groene sector. De concurrentie met andere sectoren neemt daarbij toe. Het behoud en versterken van de regionale samenwerking tussen ondernemers, overheden, onderwijs en onderzoek is een continu punt van aandacht. Speerpunt is imagoversterking en zichtbaarheid van de agribusiness, zodat mensen en middelen naar de regio komen, draagvlak ontstaat voor gestelde ambities en beleid optimaal bijdraagt aan de opgaven van de agribusiness.

Alle stakeholders in het regionale netwerk hebben baat bij een goed, eerlijk en trots beeld van de agribusiness in de regio. Partners in deze regio kunnen gezamenlijk werken aan imagoversterking en het vergroten van de zichtbaarheid van de agribusiness. Daarnaast kan het belang van de agribusiness, de economische waarde en de uitdagingen waar de business voor staat, meer gecommuniceerd worden naar het regionale netwerk van overheden en organisaties. Met als gevolg dat alle inzet, waaronder beleid, beter aansluit op de praktijk en er effectief gewerkt kan worden aan een toekomstbestendige agribusiness.



Speerpunten:

- De LTO Noord-afdeling pleit voor één geluid vanuit de regionale agribusiness richting lokale, regionale en nationale beleidsmakers over het economisch, landschappelijk en maatschappelijk belang van de sector. De samenwerking met Greenport Noord-Holland Noord kan daarbij versterkt worden.
- De LTO Noord-afdeling blijft zich inzetten voor het organiseren van open dagen en communicatie vanuit de sector naar de burgers en maatschappij via de verschillende sociale media-kanalen. Denk hierbij aan Boeren en Tuinders pakken uit, Boeren Buren, rondleidingen en excursies, het organiseren van evenementen en het uitzetten van (fiets)routes.

Innovaties in de praktijk brengen

West-Friesland kent veel innovatieve ondernemers en daar is de regio ook trots op. Deze ondernemers zijn voorloper op de weg naar een toekomstbestendige agribusiness. De stap naar een toekomstbestendige agribusiness vraagt de toepassing van nieuwe technieken, middelen en werkwijzen bij alle ondernemers. Innovaties moeten in de praktijk gebracht worden. De toegang tot kennis, middelen en netwerk die hiervoor nodig is, kan verbeterd worden. Ondernemers die willen vernieuwen lopen soms tegen de grenzen van de regelgeving aan. Ondernemers moeten toegang hebben tot kennis, middelen en netwerk, zodat zij hun bedrijven toekomstbestendig kunnen maken door toepassing van innovaties. De opgave is een regionaal innovatieklimaat creëren, zodat iedereen kan innoveren om de agribusiness toekomstbestendig te maken. Hierbij is er aandacht voor zowel de koplopers die blijvend zorgen voor vernieuwing, als het peloton van ondernemers die ook tijdig de verandering(en) moet doorvoeren. Innovaties moeten op meerdere vlakken ontwikkeld, getest en in de praktijk gebracht worden. Toepassing van technische oplossingen zoals robotica, Artificial Intelligence, data en energietechniek dragen bij aan oplossingen om met minder mensen, middelen en energie goede producten te telen. Innovatie van onder meer teeltwijzen, gewasbescherming, water- en bodembeheer draagt bij aan het verbeteren van de milieu-impact en klimaatbestendigheid van de sector. Innovatie van verdienmodellen en ketensamenwerking stelt de agribusiness-ondernemer in staat om ook in de toekomst een gezonde boterham te verdienen. Het is van belang dat innovaties in de praktijk getest en geschaald worden. Hiervoor is het belangrijk dat ketenpartners en andere partners verbonden zijn rondom belangrijke onderwerpen.



Activiteiten:

- Samen met Greenport Noord-Holland Noord er bij overheden voor pleiten dat de toegang tot en het gebruik maken van relevante kennis/innovaties voor ondernemers in de land- en tuinbouw verbeterd wordt.
- Vanuit de afdeling ervoor pleiten dat kennis van alle relevante projecten in de regio nog meer gedeeld wordt via o.a. bijeenkomsten, websites en media samen met Greenport Noord-Holland Noord.
- Vanuit de afdeling stimuleren dat de bedrijven, de samenwerkingspartners, ondernemers, overheid en kennisinstellingen, elkaar kunnen vinden.

Stimuleren van de toepasbaarheid en het uitrollen van innovaties. Zorgen dat belemmeringen voor de toepassing van waardevolle innovaties worden geïdentificeerd en waar mogelijk weggenomen.



Toekomstbestendige arbeidsmarkt

Ondernemers in de agribusiness vinden het in toenemende mate lastig om de juiste arbeidskrachten te vinden. De concurrentie vanuit andere sectoren neemt daarbij toe, mede doordat de beschikbare arbeidspool in de regio daalt als gevolg van vergrijzing en ontgroening. Gebrek aan geschikt personeel leidt ertoe dat ondernemers geremd worden in hun innovatie en ontwikkeling. Specifieke uitdagingen zitten in het vinden van technisch personeel met hart voor groen en het vinden van tijdelijk personeel (al of niet seizoensgebonden). Bij het vinden van tijdelijk personeel speelt de regionale huisvestingsopgave een belangrijke rol. Goed werkgeverschap is van toenemend belang om mensen te vinden en te binden. Onderwijsinstellingen voorzien een terugloop in leerlingaantal door de regionale ontgroening. Bij de keuze voor een opleiding in het groen of techniek speelt imago een belangrijke rol. Dit kan verbeterd worden. Verbintenis tussen groene opleidingen en techniek neemt in belang toe.

Voldoende arbeidskrachten met de juiste vaardigheden en kennis zijn nodig, zodat agribusiness-ondernemers kunnen blijven ondernemen en innoveren. Te verwachten is dat arbeid een kritieke factor blijft in de toekomst. De krapte op de arbeidsmarkt neemt toe in deze regio en daarbuiten. Bestaande werknemers en ondernemers behoeven daarnaast nieuwe kennis en vaardigheden. Hiervoor zijn omscholing, bijscholing en aansluiting van innovatie rond praktijkuitdagingen in onderwijsprogramma's nodig. In een concurrerende arbeidsmarkt is goed werkgeverschap van levensbelang voor de ondernemers. Alleen met goed werkgeverschap vind je mensen voor de agribusiness en kun je ze ook behouden. Regionaal is van belang dat er voor alle doelgroepen voldoende en aantrekkelijke huisvesting is. Studenten die willen afstuderen bij Seed Valley-bedrijven, tijdelijke internationale arbeidskrachten, managers van de steeds grotere agribedrijven, technisch personeel van de mechanisatiebedrijven, allen zoeken een aantrekkelijke woonplek in de regio.

Speerpunten:

- De afdeling pleit bij onderwijsinstelling Vonk voor het vergroten van kennisdeling en afstemming tussen praktijk en onderwijs. Daarbij ook voor het brengen van praktijkervaring naar het onderwijs en nieuwe kennis in de praktijk brengen. Onder andere door stages en afstemming van onderzoek en onderwijsprogramma's. Hierbij is het uitgangspunt het belang van een Leven lang leren en ontwikkelen.
- De afdeling vindt het belangrijk dat gemeenten de huisvesting van de noodzakelijke en tijdelijke arbeidskrachten voor bedrijven adequaat faciliteren. De gemeenten moeten voorkomen dat er verschillend en tegenstrijdig beleid op het gebied van de huisvesting van medewerkers is. De afdeling pleit dan ook voor meer mogelijkheden voor het huisvesten van tijdelijke arbeidskrachten dichtbij bedrijven.
- Het versterken van het imago van de land- en tuinbouw draagt direct bij aan de opgave voor een toekomstbestendige arbeidsmarkt in de regio. De afdeling wil dit samen met Seed Valley verder stimuleren.

Voldoende schoon water

Voor de agrarische productie is voldoende water van goede kwaliteit een essentiële voorwaarde. Daarbij is de bodem de letterlijke basis voor bedrijfsrendement en gewasopbrengst voor boeren en tuinders. Door het veranderende klimaat, zoals de temperatuurstijging, neemt de behoefte aan water toe. Dat vraagt om passende maatregelen ten aanzien van de waterbeschikbaarheid. Het watersysteem kan de grotere weersextremen ten gevolge van klimaatverandering opvangen door maximaal gebruik te maken van de dempende sponswerking van de bodem/ondergrond en de natuurlijke hoogteverschillen voor het vasthouden van water. Feitelijk is er jaarrond geen sprake van een watertekort maar is de waterbeschikbaarheid een vraagstuk van bergen en vasthouden en verdelen. De beschikbaarheid van voldoende zoet water vanuit de waterbekkens Markermeer en IJsselmeer blijft cruciaal voor de sector.

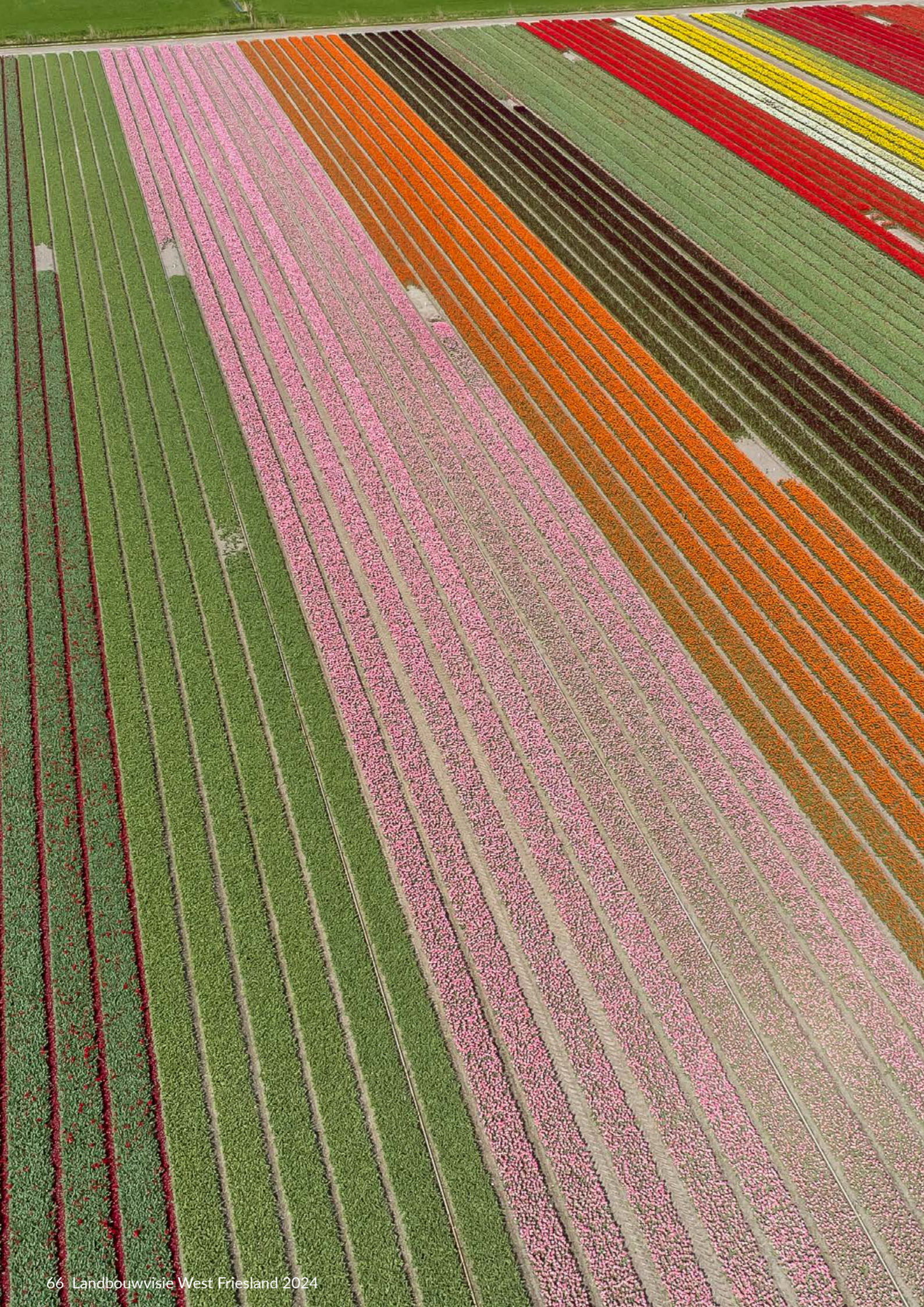
Speerpunten:

- De LTO Noord-afdeling pleit richting het hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) voor een robuust watersysteem zodat er voldoende schoon water is. Gezien de diversiteit van de voorkomende sectoren en waterbehoefte gedurende het jaar is maatwerk in de afvoer en aanvoer van water steeds belangrijker.
- Stimuleren dat het beheer van de bermen meer afgestemd wordt op de behoefte van de land- en tuinbouw, zoals het voorkomen van het verspreiden van onkruidzaden.
- De Kader Richtlijn Water is ambitieus ingestoken. De afdeling pleit voor meer realisme en maatwerk bij de uitvoering. Regelmatig is er discussie over de waterkwaliteit in relatie tot de land- en tuinbouw. Het aantal meetpunten is beperkt waardoor er te veel ruis op de lijn ontstaat. Extra onderzoek naar de herkomst van de voorkomende stoffen in het water is noodzakelijk. Denk hierbij aan stoffen die voortkomen uit het verkeer, industrie, rioolsystemen en dieren in de natuur. Om de waterkwaliteit goed te kunnen meten en te monitoren zijn er meer meetpunten nodig in de regio.

Overige speerpunten

De diverse sectoren hebben specifieke speerpunten die belangrijk zijn voor een gezonde en duurzame bedrijfsontwikkeling. Deze staan bij de sectoren vermeld. Een paar belangrijke speerpunten worden hieronder ook genoemd.

- In toenemende mate is er sprake van wildschade en overlast door de verspreiding van onkruidzaden en overlast door ongedierte. De afdeling pleit ervoor dat de (semi)overheden en wildbeheereenheden dat beter monitoren en daadwerkelijk aanpakken.
- Belangrijk aandachtspunt is dat de agrarische bedrijfsontwikkeling niet extra wordt belemmerd wanneer er nieuwe functies in het landelijk gebied worden toegestaan. Een voorbeeld zijn juridische procedures over de minimale 50 meter-grens van de perceelsgrens tot nieuw te ontwikkelen bebouwing nabij boomgaarden. Daarom pleit de sector er bij gemeenten voor dat bij ruimtelijke ontwikkelingen de belangen van telers worden gewaarborgd zodat zij gewasbeschermingsmiddelen kunnen blijven toepassen in hun bedrijfsvoering.



Deelnemers vanuit projectgroep en sectoren

Een groot aantal bestuurders en ondernemers hebben input geleverd voor deze visie. Dat betreft onder meer:

- LTO Noord-leden van de afdeling West-Friesland via de uitgezette enquête
- LTO Noord afdelingsbestuur West-Friesland
- LTO Noord Projectgroep Toekomstvisie 2030
- LTO Noord sectie Veehouderij
- LTO Noord sectie Vollegrondgroente
- Glastuinbouw Nederland
- Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB)
- Nederlandse Fruittelers Organisatie (NFO)
- Agribusinessclub Noord-Holland Noord
- Seed Valley

Achtergrondinformatie en documenten

Bij het maken van de visie is gebruik gemaakt van informatie en documenten van:

- LTO Noord-leden van de afdeling West-Friesland via de uitgezette enquête
- LTO Nederland Toekomstvisie 2030
- Structuurvisie Noord-Holland 2040
- Uitvoeringsagenda Economie provincie Noord-Holland 2021-2023
- Analysedocument Ontwikkelperspectief Noord-Holland Noord 2023
- Verkenning ondergrondvisie provincie Noord-Holland 2023
- Provinciaal Programma Landelijk Gebied Noord-Holland 2023
- Bollencomplex West-Friesland 2015 (2007)
- Cijfers, LEI 2020
- Landbouwperspectieven in Noord-Holland tot 2040
- Greenport NHN - Strategische visie 2020
- Rabobank - rapport 'Noord-Holland Noord als tuin van innovatie'

Verantwoording van de afbeeldingen en foto's:

LTO Noord Beeldbank



Bijlage: Uitkomsten enquête onder de leden

- Meeste ingevuld door bollenteelt/broeierij (20%), Melkveehouderij (26%), Vollegrondsgroente (28%). Fruitteelt (6%), Glastuinbouw (13%), Schapenhouderij (6%), Zaadveredeling (5%), MFL (4%) Agribusiness (2%).
- Deelnemers met opvolger 52%, geen opvolger 22% en weet niet 21%.
Relatief veel opvolgers onder de deelnemers aan de enquête. Dit is relatief hoog t.o.v. andere onderzoeken.
- **Rechtsvorm:**
22% heeft maatschap, 44% VOF/Firma, 24% een BV.
Lijkt een representatief beeld.
- **Ontwikkelingsrichting bedrijf 2030:**
Voortzetten huidig 56%, verkleinen 6%, vergroten 33%, beëindiging 9%, intensiveren 7%, extensiveren 7%, specialisatie 14%, MFL 8%, biologisch/regeneratief 2%, verblijf/zorg 1%, verplaatsing 3%, immigratie 1%.
- **Belemmeringen:**
Bouwblok grootte 12%, verkaveling 7%, infra 1%, beschikbaarheid teeltgrond 45%, beschikbaarheid beschermingsmiddelen 45%, plantgezondheid 16%, fauna/ongedierte 40%, beschikbaarheid energie 22%, onbetrouwbare overheid 53%, tekort uitvoerend personeel 26%, tekort middenkader 18%, vergunningverlening 12%, wetgeving stikstof 23%, GLB 20%, afzetprijzen 17%, beschikbaarheid financieel middelen 6%, mestplaatsruimte/derogatie 21%, verandering klimaat 8%.
- **Kansen in bedrijf:**
Technisch 44%, precisielandbouw 13%, emissiearm systeem 6%, stoppende collega's 20%, specialisatie 14%, MFL 7%, huisverkoop 12%, bodemvruchtbaarheid verbeteren 20%, productie energie uit zon 35, energie uit wind 9%, warmte/koude opslag 7%, nieuwe gewassen/rassen 18%, samenwerking keten 17%, samenwerking collega's 13%, mineralen 7%, nieuwe verdienmodellen 11%, AI 5%, nieuwe export 2%.

Lees hier de visie digitaal:





Achter de boer
en tuinder.
Voor ons allemaal.

**Achter de boer en tuinder.
Voor ons allemaal.**